

FORSKINGSMAGASIN FRÅ UNIVERSITETET I AGDER NR. 2 2013

FOKUSERER PÅ GEVINSTREALISERING

Side 3-7 og 12-17

FREMRAGENDE UTDANNING side 9

DEMOKRATISAMARBEID side 10-11

FORSKER GRAND PRIX side 18-19

REGULERER BORT BARNDOMMEN side 36-39

Utdanning og forskning

Gevinstrealisering	3–7
Notiser	8
Fremragende utdanning	9
Demokratisamarbeid	10–11
Portrettet: Leif S. Flak	12–17
Forskning Grand Prix	18–19
Ph.d. - kurs på Berkeley	20–25
Hensiktsmessige tekstar	26–30
Teater på tvangshandlinger	31–33
Regulerer bort barndommen	36–39

I begynnelsen av november ble MatRIC (Centre for Research, Innovation and Coordination of Mathematics Teaching) ved UiA tildelt status som Senter for fremragende utdanning. Det er NOKUT, det statlige organet for sikring av kvalitet i norsk høyere utdanning, som tildeler status og bidrar med midler, sammen med UiA, til utvikling av senteret. MatRIC skal være et nasjonalt senter som skal lede innovasjon og forskning om læring og undervisning i matematikk på mange fagområder, i naturvitenskap, ingeniørutdanning, økonomi og lærerutdanning.

MatRIC viser hvordan undervisning og forskning er nært knyttet sammen i et universitet. Fagene, problemstillingene og ferdighetene det undervises i må være kvalitetssikret, relevante og oppdaterte. Men også selve undervisningsformen, måten studiene blir presentert, hvordan studentene lærer, skal være kunnskapsbasert. Derfor blir forskningen et helt sentralt element i læringsprosessene. Forskning fra andre universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og tenketanker blir brakt inn i undervisningen. Den enkelte lærers egen forskning presenteres for studentene. Og mer og mer blir også studentens medvirkning i forskningsarbeid en viktig del av studiene.

I forskningsmeldingen fra Stoltenberg-regjeringen i mars understrekes det viktige samspillet mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon. Koplingen er viktig for at samfunnet skal få god nytte av kunnskapen fra forskningsarbeidet, og fordi det vil styrke kvaliteten på forskningen at flere bidrar i prosessene. Forskning og utdanning skal være likeverdige aktiviteter i universitetene og høyskolene. Utdanningene skal bygge på det fremste i forskning og utviklingsarbeid, heter det i universitetsloven. Det interessante er at det de siste årene er blitt vanlig å se utdanning og forskning i større grad som integrerte aktiviteter, ikke som atskilte oppgaver.

UiA må, som et ungt universitet, legge vekt på å bygge opp forskningskapasitet og forskningskvalitet. Med finansieringsgrunnlaget de nye universitetene har er det en krevende oppgave å konkurrere med etablerte institusjoner med betydelig større budsjetter og lengre tradisjoner. Ved å knytte de gode utdanningsmiljøene nært til forsknings- og utviklingsarbeidet styrkes både forskningen, utdanningene og formidlingen, til nytte for studenter og samfunn, og for universitetet selv. UiA har store forventninger til at MatRIC vil vise nettopp dette, at kunnskapsutviklingen som skjer i et godt samspill mellom forskning og utdanning bringer fram både fremragende forskning og fremragende utdanning.

Torunn Lauvdal
rektor

FOREGANGSKOMMUNE: Utpå nyåret kan rådmann Norman Udland i Lyngdal kommune å følge så å si alle sider av kommunens aktiviteter i sanntid via dataskjermen og måleindikatorer utviklet i samarbeid med Universitetet i Agder.

Klemmer kvalitet ut av hver krone

Lyngdal kommune vil ha mer ut av hver skattekrone enn andre kommuner. Utpå nyåret innfører derfor rådmann Norman Udland et nytt system for virksomhetsstyring og gevinstrealisering, utviklet i samarbeid med Universitetet i Agder.

TEKST: JAN ARVE OLSEN

— Det blir utrolig spennende. Tanken er at det i alle prosesser vil være mulig å påvise en eventuell gevinst. Og da gjelder det også å påvise hvordan denne gevinsten kan realiseres og brukes. Det er dette vi nå forsøker å få kontroll og oversikt over – slik at vi er sikre på at vi får mest mulig ut av hver eneste skattekrone, sier Norman Udland.

Rådmannen legger ikke skjul på at det er en til tider anstrengt økonomi som medvirkende har fått Lyngdal kommune til å se seg om etter et system som kan sikre størst mulig utbytte av pengene kommunen har å rutte med. Tidligere i

høst sa kommunestyret blant annet nei til å innføre eiendomsskatt, noe mange sørlandskommuner har innført de siste ti årene.

Sammen med et noe lavere inntektsgrunnlag på andre områder også, gjør det at Lyngdal kommune nå har nær 20 prosent høyere krav til effektivitet per innbygger enn gjennomsnittet i kommune-Norge.

Smart kommune

– Det kan nok føles bra for den enkelte skatteyter å slippe eiendomsskatt. Men det fører selvsagt også til at kommunen får noe mindre å rutte med enn det ellers ville gjort. Og skal vi da kunne yte de samme

tjenestene med den samme kvaliteten som andre kommuner, har vi egentlig få valg. Vi må bruke våre midler «smartere» enn vi gjør i dag – vi må gjøre ting annerledes og bedre, rett og slett, sier Udland.

IKT som støtteverktøy

Rådmannen forteller at systemet som innføres utpå nyåret er et resultat av flere års arbeid, både innad i kommunen og utad i samarbeid med Universitetet i Agder.

– Det hele begynte med et organisasjonsutviklingsprosjekt for fem-seks år siden, da bredbånd ble lagt gjennom Agder. Da så kommunen for seg

GEVINSTREALISERER: Sammen med rådmann Norman Udland er IKT-konsulent Anne Mette Havaas pådriver for gevinstrealiseringsprosjektet i Lyngdal kommune. – Uten henne hadde vi neppe hatt noe prosjekt, sier Udland.

nye muligheter ved å bruke IKT som et støtteverktøy for tjenesteytingen. En av ideene som dukket opp var nettopp knyttet til gevinstrealisering, og det er dette som vi nå tar i bruk, sier han.

Omtrent samtidig arbeidet Lyngdal kommune sammen med Universitetet i Agders forskningssenter for e-forvaltning i et prosjekt som så nærmere på digitaliseringsmuligheter i omsorgssektoren. Dette samarbeidet har blant annet ført til at Lyngdal kommune nå har en egen demonstrasjonsbolig for digitale løsninger knyttet til omsorgsteknologi.

– Denne boligen har en rekke gode løsninger som prøves ut, og som kan gjøre livet lettere og bedre for både den enkelte og kommunen. Og dette er

selsagt bra. Men sett fra kommunens ståsted er utfordringene her ikke nødvendigvis bare knyttet til de potensielle gevinstene som kan oppnås, men til hvordan vi kan gjøre gevinstene reelle nå i dag, sier han.

Bedre kvalitet på tjenestene

Også i arbeidet med denne utfordringen var det naturlig for Lyngdal kommune å henvende seg til Universitetet i Agder og informasjonsvitenskapsmiljøet der.

– I dette arbeidet har det vært viktig for oss å fokusere på to ting: Vi må ha en kostnadsgevinst, det er klart. Men samtidig og minst like viktig – om

ikke viktigere – er det at vi også realiserer en kvalitetsgevinst. Spørsmålet er i grunnen bare hvordan vi skal få dette til. Det er et enkelt spørsmål, men komplisert å løse, forteller rådmannen.

Viser reelle gevinster

Sammen har de to nå utviklet et nytt gevinstrealiseringssystem tilpasset Lyngdal kommune, basert på et sett måleindikatorer utviklet ved UiA og skreddersydd til hver sektor i kommunen. Ved hjelp av et dataprogram som kommunen har kjøpt og tilpasset indikatorene, er det nå mulig for rådmannen å følge så å si alle sider av kommunens aktivitet i sanntid.

”Vi må bruke våre midler smartere enn vi gjør i dag”

Rådmann Norman Udland

– Systemet gir meg en mulighet til å identifisere og dokumentere gevinsten i våre prosjekter og vår aktivitet. På denne måten går vi fra potensielle gevinster, slik disse er beskrevet i nær sagt alle våre planer og vedtak, til reelle gevinster der vi faktisk ser hva vi vinner når vi endrer måten vi gjør ting på, eller forsøker å gjøre noe på en ny måte.

– Når vi også kan se utviklingen i sanntid, kan vi også justere prosjektene underveis, slik at den samlede gevinsten blir størst mulig, sier rådmannen.

Krever holdningsendring

Når Lyngdal kommune innfører gevinstrealisering som system neste år, er det ikke bare et datasystem som tas i bruk. Gjennom kommuneplan prosessen

man nå er innen i, blir det fastsatt hvilke overordnede mål og strategier som skal være styrende for utviklingen av Lyngdalssamfunnet fram mot 2025. Tanken er at virksomhetsstyringssystemet skal være det sentrale verktøy for måloppfølging innen viktige samfunnsområder som næringsutvikling, bosetting, folkehelse, oppvekst og mer.

– Viktig for oss er det også å understreke at det følger med et helt tankesett med på kjøpet. Vi må tenke gevinst fra dag én i alle våre tiltak og prosjekter. Og så bruker vi IKT som verktøy for bedre å ta dette ut. Bare da vil vi være i stand til å lage et helhetlig system der vi faktisk kan realisere våre gevinster, enten det er i form av kostnadskutt, nye oppgaver eller i noen tilfeller ved å omplassere

dyktige medarbeidere til det beste for Lyngdal kommune og kommunens innbyggere, sier Udland.

Selv tror han ikke en slik holdningsendring mot fokus på gevinstrealisering blir vanskelig i kommunen.

– Nei, snarere tvert imot. Vi er en foregangs-kommune, så akkurat her føler jeg meg trygg på at mange mener som meg – at dette er både spennende og nødvendig, sier han.

SAMARBEIDER: - Det er spennende å lede an. Vi har jo tro på prosjektet, og da er det fint å se at så mange andre også er interessert i det vi får til sammen, sier f.v. stipendiat Øyvind Hellang, rådmann Norman Udland, IKT-konsulent Anne Mette Havaas og førsteamanuensis Leif Skiftenes Flak.

Følges av hele kommune-Norge

Gevinst-prosjektet i Lyngdal følges med argusøyne av Norges øvrige 427 kommuner.

—Det gjør noe med en – ikke minst merker jeg at vi blir stolte av kommunen vår, sier rådmann Norman Udland.

Tidligere i høst deltok over 100 av landets kommuner på et eget seminar i Arendal, der gevinstrealiseringsprosjektet i Lyngdal ble presentert. Sentralt i presentasjonene sto arbeidet med måleindikatorer, samt kommunens tanker om hvordan det nye systemet kan integreres i kommunens ordinære virksomhetsstyringssystemer.

Seminalet var arrangert av UiAs Senter for e-forvaltning i samarbeid med nettopp Lyngdal kommune og KommIT-programmet til Kommunenes

sentralforbund (Program for IKT-samordning i kommunesektoren).

Per i dag finnes det gevinstrealiseringssystemer integrert i virksomhetsplanene til Bergen kommune i tillegg til Lyngdal kommune. Men også i Skedsmo kommune arbeides det for å innføre et slikt system. Der har UiA sammen med blant andre kommunenes sentralforbund utviklet en «kokebok» for et gevinstrealiseringssystem som nå skal tas i bruk.

– De aller fleste tror vel egentlig at dette er noe som kommer i alle kommuner etter hvert. Interessen er derfor stor, sier Leif Skiftenes Flak, leder ved UiAs institutt for informasjonssystemer og en av pådriverne for universitetets forsknings-satsing innen gevinstrealisering.

DELER ERFARINGER: Anne Mette Havaas og Øyvind Hellang forteller kommune-Norge om arbeidet så langt.

”Mye av arbeidet har bestått i å definere hvilke indikatorer som må til for å kunne ta de rette og viktige beslutningene.”

Stipendiat Øyvind Hellang

20 nøkkelindikatorer for hver sektor

Et håndterlig sett nøkkelindikatorer gir rådmannen og politikerne i Lyngdal et godt bilde av både økonomi og kvalitet i kommunens ulike sektorer.

— Det kan høres enkelt ut, men det ligger mye arbeid bak. Det å utarbeide et sett måleindikatorer har på mange måter vært den vanskeligste jobben i det hele.

Det sier stipendiat Øyvind Hellang, som i to år har arbeidet sammen med Lyngdal kommune om å utvikle det nye gevinstrealiseringsprosjekt. Arbeidet er et brukerstyrt innovasjonsprosjekt, der UiA og Øyvind Hellang har gått inn i et aktiv samarbeid med kommunen.

Forsker, ikke konsulent

Universitetets bidrag har hovedsakelig vært både å bidra til å samle og konkretisere måleindikatorene, og å gi råd om kvaliteten av disse. For Hellang danner arbeidet grunnlaget for doktorgradsavhandlingen «Analyzing the Effects of Benefits Realization».

– Det har vært både flott og utfordrende å få arbeide med dette så langt. Største utfordring for

meg som forsker har nok vært å forholde seg til grensen mellom det å være en intervensjonsforsker og ikke en konsulent; altså at jeg har hatt fokus på effekten av de beslutninger som tas og har reflektert over dem i lys av tidligere forskning mer enn bare å gi gode råd underveis, sier han.

Fra 500 til 20 indikatorer

En annen utfordring har vært å definere og utvikle gode og nok måleindikatorer. I dag finnes det for eksempel innen barne- og ungdomsskolen i Lyngdal nær 500 ulike måleindikatorer til sammen i ulike rapport-sammenhenger. Av disse rapporteres 36 til politikerne i en egen Tilstandsrapport for skoleeier.

– Dette er i utgangspunktet alt for mange indikatorer til at en kan lage et godt gevinstrealiseringssystem. Mye av arbeidet har derfor bestått i å få enhetene til å definere hvilke eksisterende og eventuelt nye indikatorer som må til for at en skal

kunne ta de rette og viktige beslutningene, forteller Hellang.

Nå som systemet skal innføres, er måleindikatorene for hver sektor – seks sektorer i kommunen – redusert til ti for hver sektor, samt ti som er felles for alle.

– De ti nøkkelindikatorene som er spesielle for hver sektor, dreier seg om bruker- og tjenestekvalitet, mens de ti som er felles for alle, dreier seg om sektorenes medarbeidere og økonomi. Det er indikatorene og den løpende rapporteringen av disse inn i kommunens datasystem som danner grunnstammen i systemet, og som gjør det mulig å følge fremdriften og kvaliteten i kommunens tjenesteyting og prosjekter i sanntid, forteller Øyvind Hellang.

Hva forsker du på nå?

Navn: Ole Letnes

Tittel: Førsteamanuensis

Institutt: Fremmedspråk og oversetting

Fakultet: Humaniora og pedagogikk

– Jeg forsker på såkalt evidensialitet, dvs. markering av kilden for den informasjonen som formidles i et utsagn. For eksempel har tyrkisk to ulike fortidsformer, der di-endelse markerer direkte erfaring, -miş andrehånds informasjon: Ahmed geldi '(Jeg så/hørte selv at) Ahmed kom' versus Ahmed geldiş '(Noen fortalte at) Ahmed kom'. Om lag en fjerdedel av verdens språk har slik obligatorisk markering av informasjonskilde.

Hva vil du finne ut?

– Det er omstridt om evidensielle markører utelukkende viser til kilden for en informasjon (visuell, auditiv, andrehånds mv.), eller om de samtidig også angir påliteligheten av informasjonen. For sollen/skulle tyder egne undersøkelser på at disse markørene er heller nøytrale i så måte. Videre anser noen forskere det tyske futurum-hjelpesverbet werden (norsk ville) som markør av (uspesifisert) informasjonskilde. Min hypotese er at werden/ville fungerer som slik markør bare når setningene kan byttes ut med tilsvarende presens-setninger. Således er vil i setningen *I 2040 vil halve Oslo ha innvandrerbakgrunn* ikke evidensiell markør og tilsvarende presenssetning neppe akseptabel: **Halve Oslo har innvandrerbakgrunn i 2040* (Fædrelandsvennen 15.3.12).

Hva opptar deg ellers?

– Jeg ønsker å bidra til å synliggjøre tysk ved UiA, slik at faget befester seg som en selvsagt og stabil del av studieporteføljen. Situasjonen i dag gir grunn til optimisme – dette året kan vi glede oss over et solid antall studenter.

PRISVINNERNE: Fra venstre: Martin Carlsen, Per Sigurd Hundeland og Ingvald Erfjord, sammen med preses Ernst Håkon Jahr i Agder vitenskapsakademi, og Matthias Pätzold.

UiA tok begge prisene

En fast programpost på årsmøtet for Agder Vitenskapsakademi er utdeling av to priser på vegne av Sørlandets kompetansefond. I år gikk såvel forskerprisen som den populærvitenskapelige prisen til forskere ved UiA.

TEKST OG FOTO: OLAV BREEN

I tillegg til at samtlige prisvinnere arbeider ved UiA tilhører de også samme fakultet - Fakultet for teknologi og realfag. Professor dr. Matthias Uwe Pätzold som fikk forskerprisen, har sin arbeidsplass ved Institutt for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, mens førsteamanuensene Martin Carlsen, Per Sigurd Hundeland og Ingvald Erfjord holder til ved Institutt for matematiske fag.

Stabile mobiltelefonssignaler

Professor Matthias Pätzold fikk forskningsprisen for sitt banebrytende arbeid med å utvikle systemer som sikrer en jevn og stabil mobiltelefonssignalkvalitet. Dette gir nettverk som formidler informasjon raskere og sikrere enn dagens nettverk.

Pätzold er født i Tyskland i 1958 og kom til Høgskolen i Agder i 2001. Stedsvalget var meget bevisst. Det var i Norden mobilalderen begynte på 1980-tallet. GSM-teknologien ble utviklet i Norge og kommersialisert av mobiltelefon-gigantene Nokia og Ericsson i 1990-årene, som på denne tiden etablerte et viktig forskningsmiljø i Grimstad.

Fagfeltet til Martin Carlsen, Ingvald Erfjord og Per Sigurd Hundeland er matematikklæring, der de har fokusert på ulike læringsforhold i skjæringspunktet mellom IKT og matematikk i barnehagen. De vil vite mer om hva slags rolle kommunikasjon mellom barna og førskolelærerne spiller når barna lærer matematikk med støtte i IKT.

Bedre enn de fleste

En av konklusjonene deres er at fire-fem-åringer i barnehagen er langt flinkere i matematikk enn det de fleste tror. Med gode dataressurser er det fullt mulig å få barn helt ned i treårsalderen til å løse oppgaver som ellers gis i første og andre klasse i barneskolen!

Arbeidet deres har vakt internasjonal interesse. De har vært på konferanser i Sverige, Island, Tyskland, Polen og Tyrkia, holdt lærerkurs, og kurs for barnehagepersonell. Det har ført til TV-reportasje i NRK-Sørlandet, oppslag i aviser som Vårt Land og Fædrelandsvennen, og i ulike blad som TEFT og Foreldre & Barn

Nasjonalt senter for fremragende utdanning

UiAs matematikforskere sørget for at Agder nå har fått et nasjonalt Senter for fremragende utdanning.

TEKST: TOR MARTIN LIEN

— UiAs strategidokument har vi som mål at «minst ett av de planlagte Sentre for fremragende undervisning/utdanning (SFU) skal ligge ved Universitetet i Agder» innen 2015. Det er veldig flott at vi får dette senteret nå, sier en strålende fornøyd rektor Torunn Lauvdal, som også forteller at kunngjøringen om det nye senteret kom på NOKUTs jubiléumskonferanse i Oslo i november.

Fagmiljøet innen matematikdidaktikk er internasjonalt, med et betydelig innslag av forskere som har søkt til UiA fra hele verden.

- Miljøet vårt har jobbet lenge, og er ett av pionérmiljøene på feltet. Å lære folk matematikk på en god måte er å gi dem et godt grunnlag for fag og vitenskap. I dag er det et sterkt fokus på realfag, og her spiller UiAs matematikdidaktikkmiljø en viktig rolle, sier rektor.

Teamarbeid bak suksessen

Det er professor Simon Goodchild og miljøet i matematikdidaktikk som har skaffet UiA anerkjennelsen og hederen dette innebærer.

- Men dette er et teamarbeid, med deltakere fra hele Fakultet for teknologi og realfag ved campusene både i Kristiansand og Grimstad, understreker professoren.

Vil bedre studentenes forhold til matte nasjonalt

Realfag er sterkt etterspurt i dag, men det er ikke sånn at alle som studerer realfag er genuint interessert i matematikk. Derfor er det viktig å finne fram

til læringsmetoder som inspirerer studentene til å lære hvordan matematikk-vitenskapen fungerer.

Racerstudentene er det ikke så farlig med, de tar inn den matematiske forståelsen uansett. Men alle de andre, som bruker matematikken som et redskap i faget de arbeider med, er det viktig å motivere og øke forståelsen av matematikk hos.

- For de som studerer matematikk av nødvendighet, men ikke nødvendigvis av interesse, er det MatRIC skal være en inspirasjonskilde. Vi ønsker å gjøre økonomer, teknologer og andre studentgruppers forhold til matematikk bedre gjennom å gjøre matematikken morsommere og bedre forståelig, sier Goodchild.

Nasjonalt samarbeid og praktisk orientering

En måte å gjøre dette på er å arbeide sammen med arbeidslivet, særlig teknologibedrifter som nå skriker etter arbeidskraft med realfagskompetanse. Samtidig skal MatRIC være som et nav i det store hjulet av steder som driver undervisning i matematikk på universitets- og høyskolenivå over hele Norge.

- Vi ønsker å koordinere kunnskapen og stimulere til å forsøke innovative metoder i matematikkundervisningen gjennom nær kontakt med interne interessenter både ved undervisningsinstitusjonene og i arbeidslivet, sier Goodchild.

- Et SFU har vi i fem år, men vi kan få to femårsperioder. Alt etter fire år blir vi evaluert, og da skal vi ha gjort mye spennende. Vi må vise at UiA som universitet er et godt tilholdssted for SFU- MatRIC og andre sentre for fremragende virksomhet, sier han.

ENGASJERT: Professor Simon Goodchild har skrevet SFU-søknaden og er også leder av MatRIC. Og brenner etter å komme i gang for alvor.

Dette er MatRIC:

MatRIC – Centre for Research, Innovation and Coordination of Mathematics Teaching

- vil fokusere på å gjøre undervisningen og læringen av matematikk bedre innenfor studieprogrammene i blant andre ingeniørfag, naturvitenskap, økonomiske fag, helsevitenskap og lærerutdanning.

- I studier der matematikk mer er et verktøy enn matematikkvitenskap, er det viktig at studentene

lærer matematikk på en god måte, siden det som regel er andre emner i studiet som er hovedinteressen. Samtidig er god forståelse av matematikk viktig for innsikten i og utbyttet av studiene, forteller professor Simon Goodchild, som leder senteret.

MatRICs overordnede mål er å være en nasjonal ressurs som skal støtte undervisere og studenter

i matematikk ved universiteter og høyskoler over hele Norge.

UiAs Fakultet for teknologi og realfag er vert for MatRIC, men senteret har avtalt å samarbeide tett med matematikkutdanningene ved NTNU i Trondheim og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås.

I PROGRAMSTYRET: UiAs programstyrerepresentanter Stephen Seiler (t.v.) og Dag Gjerløw Aasland (t.h.) sammen med universitetets koordinator Stein Kristiansen. Foto: Privat.

Tettere demokrati-samarbeid med Indonesia

I over 20 år har UiA hatt tett kontakt med Indonesia. Nå styrkes samarbeidet ytterligere.

Det er klart etter at Det norske utenriksdepartementet tidligere i høst bevilget 30 millioner kroner til et femårig universitetsprogram for å fremme demokratisering og velferdsutvikling i Indonesia. Der halvparten av midlene går til samarbeid mellom Universitetet i Agder og det indonesiske universitetet Universitas Gadjah Mada (UGM) i Yogyakarta på Java. Den andre halvparten går til et tilsvarende samarbeid mellom UGM og Universitetet i Oslo.

– Dette er en stor anerkjennelse og et løft for UiAs mangeårige engasjement i Indonesia, sier viserektor for forskning, formidling og nyskaping ved UiA, Dag Gjerløw Aasland

Også UiAs koordinator i det nye samarbeidet,

professor Stein Kristiansen ved Institutt for økonomi er fornøyd med avtalen.

– Indonesia er et spennende laboratorium for samfunnsforskning. Her er endringsprosessene mange og drivkreftene sterke. Om demokratiet seirer, fattigdommen reduseres og regnskogen bevares eller ikke, så kan det også ha betydelige globale konsekvenser, sier han.

Siden 1992

Helt siden Agder distriktshøgskole begynte å sende utviklingsstudenter på studietur til Indonesia i 1992, har det vært et samarbeid mellom det som etter hvert ble Universitetet i Agder og UGM. Samarbeidet utviklet seg fra 1999 til også å omfatte

forskning, men hele tiden drevet med relativt beskjedne midler fra NORAD.

– Det vil si inntil i fjor, da det norske utenriksdepartementet valgte ut dette indonesiske universitetet som et knutepunkt for norsk-indonesisk universitetssamarbeid, forteller Aasland.

Tett forskningssamarbeid

I samarbeidsprogrammet mellom Universitas Gadjah Mada og UiA deltar fem fakulteter ved UGM og Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap ved UiA. Midlene er fordelt som stipender til tre grupper ved UGM: 25 stipender til mastergradsstudenter, seks stipender til indonesiske ph.d.-studenter som tar sin doktorgrad ved UiA, og 18 stipender

PH.D.-STUDENT: Viserektor Dag Gjerløyw Aasland i samtale med en doktorgradsstudent ved Gadjah Mada-universitetet. Foto: Stephen Seiler

INTERESSERTE STUDENTER: Flere studenter meldte sin interesse for å delta i det nye programmet. Her svarer ministerråd Marianne Damhaug på spørsmål. Foto: Stephen Seiler

til ansatte ved UGM med doktorgrad som skriver internasjonale, fagfellevurderte tidsskriftsartikler i samarbeid med ansatte ved Universitetet i Agder.

– Det er imponerende å se hvordan dette programmet allerede har engasjert mange studenter og ansatte ved UGM og fått i gang flere viktige og interessante prosjekter, sier viserektor Dag G. Aasland.

– Det er også et godt valg at alle prosjektene henter sin empiri fra ulike deler av Indonesia og krever feltarbeid som et element i hvert prosjekt, sier han.

Flere fagmiljøer fra UiA blir med

Det andre programstyremedlemmet fra UiA,

dekan Stephen Seiler ved Fakultet for helse- og idrettsvitenskap, ser muligheter til å utvide samarbeidet med UGM til også å inkludere inn helsefag, og også å kunne åpne samarbeidet for flere andre av fakultetene ved UiA.

– UGM er en ledende akademisk institusjon i Sørøst-Asia og kan bli en fremtidig strategisk partner for vårt fakultet. Vi ser nå nærmere på UGM som potensielt utvekslingssted for sykepleiestudenter, fordi interessen blant studentene for utveksling til ikke-vestlige land har vokst så mye at vi ikke klarer å møte etterspørselen gjennom de etablerte akademiske partnere i Afrika, sier han.

Indonesia

- er med sine 250 millioner innbyggere det fjerde mest folkerike landet i verden
- er det tredje største demokrati etter India og USA
- er det største muslimske land i verden
- har den største økonomien i Sørøst-Asia

Universitas Gadjah Mada

- grunnlagt i 1949 i Yogyakarta på Java
- 55 000 studenter
- 18 fakulteter
- Indonesias høyest rankede universitet

BONDEFORSKER: Tradisjon og nyskapning er rammene rundt Leif Skiftenes Flaks liv. Som bonde på slektsgården på Skiftenes står han i en tradisjon som telles i århundrer, som akademiker er han nyskapende i forskningsfronten innen sitt fagområde.

Gevinstrealisering er sunt bondevett

– Unnskyld meg, Leif Skiftenes Flak, gevinstrealisering?

Universitet i Agders mest velkledde instituttleder smiler muntert, før han uten å blunke påstår at gevinstrealisering er sunt bondevett satt i system og noe veldig gøy.

TEKST: ALF KJETIL IGLAND

FOTO: KJELL INGE SØREIDE

Javel ja, vi får vel tro ham. For når det kommer til bondevett, skulle dr. Flak vite hva han snakker om. Mannen har nærmere tre tusen mål å boltre seg på hjemme på Skiftenes i Landvik. Gården i Grimstad kommune gir eieren kjærkomne og stadig benyttede jaktrettigheter. De 60 målene med innmark går med til grasproduksjon og juletrær, en ikke særlig arbeidskrevende drift.

Og dermed blir det tid til å arbeide med og forske på gevinstrealisering, både i teori og praksis. Han renner rent over av entusiasme over den floken han er med på å løse, det er ikke bare ”gøy”, det er ”veldig gøy” og ”utrolig gøy”, et liv uten gevinstrealisering synes tomt og trist, i alle fall ikke gøy.

Jeg forsøker meg igjen.

– Kan du forklare gevinstrealisering så folk uten bondevett også kan forstå det?

– Det er et ønske og en ambisjon om at de som tar i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) skal bli flinkere til å forstå teknologiens forutsetninger, få den til å jobbe for organisasjonen, og dermed få mer ut av investeringene. Mange av dagens brukere kjøper teknologi, skrur på strømmen og tror at nå blir alt så mye bedre. Det blir en slags teknologi-determinisme. Når det ikke virker som tenkt, får utviklerne av dataverktøyet skylden. Men så enkelt er det ikke. I praksis er det et profesjonsgap mellom utvikler og bruker.

– Det klarer så vidt!

– Det er to måter å anskaffe teknologi på: Hylleware, der du går i butikken og kjøper ferdige produkter. Den andre er å bestille et produkt som skal utvikles for å løse et spesifikt problem, altså skreddersydde produkter. Den siste er typisk for de store prosjektene, de som mislykkes og blir pengesluk. Der sitter folk ofte på barrikadene. De som bestiller teknologien, mener teknologene ikke forstår bestillingen. Teknologene sier at bestillerne ikke klarer å beskrive det de trenger. Sannheten ligger vel et sted midt på treet, kanskje, men det er ofte mellom de to aktørene problemet ligger. Samspillet, dialogen mellom dem, er for dårlig.

Vilar problemstillingen henge litt i luften mellom oss. Den ferske lederen av Institutt for informasjonssystemer, Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap, ivrer etter å dra resonnementet videre, men får avfinne seg med en liten pause.

Odelsgutten på 39 begynte på en lærerutdanning for å ha et yrke han kunne kombinere med gårdsdrift. Som den 13. eller 14. i rekken på slektsgården var det aldri snakk om å la den gå fra seg. Den har vært leveveien for slekten i flere hundre år, men kanskje gevinsten er tatt ut. I dag er det snakk om at driften dekker vedlikeholdet. Unge Leif Skiftenes Flak skjønnte han måtte ha noe attåt. Han ville bli bonde og lærer! Han startet med biologi grunnfag,

fylte på med historie grunnfag, interessante begge to, men så gikk han på et to-årig studium i IT og informasjonssystemer, og da ble det ”gøy”, så gøy at han selvsagt måtte ha en master, og den var ”veldig gøy”. Jeg tør ikke tenke på hvor gøy det ble da han begynte på doktorarbeidet.

– Vi var kommet til manglende samspill?

– Det viser seg ofte at de som skal definere behovet i organisasjonen, har veldig vanskelig for å uttrykke det i et språk som teknologene kan forstå. Med gevinstrealisering legger vi til rette for en mye tettere dialog mellom dem. Planleggingsdelen blir langt mer omfattende og mer detaljert enn det vi ofte har sett tidligere.

Et annet moment som gjerne bidrar til de store skandalene, om du vil, er manglende involvering og forståelse fra ledelsens side. IKT-prosjekter er egentlig prosjekter for å utvikle organisasjonen. Når en organisasjon får utviklet og anskaffet avansert teknologi, må organisasjonen arbeide annerledes for å hente ut nyttepotensialet som ligger i teknologien. Og det er ikke teknologenes oppgave. Å få organisasjonen til å arbeide annerledes er ledelsens oppgave.

– Og det synes ikke alle ledere er like gøy, om du unnskylder uttrykket?

– Hm, nei, det er ikke alle ledere som ser hvilke muligheter teknologien gir og hvordan den virker.

Gevinstrealisering er avhengig av at noen "skruer på" organisasjonen for at den skal gjøre nytte for seg. Når ledelsen synes det er skummelt eller uforståelig og overlater til teknologene å ta hånd om prosjektet, får det ikke den nødvendige oppmerksomheten i organisasjonen. Det viktigste ved gevinstrealisering er at det bare lykkes når prosjektet ledes på samme måte som andre prosjekter som skal utvikle virksomheten. Det går sjelden godt med noe prosjekt hvis ikke ledelsen er engasjert og driver det frem.

Ansvarer blir med andre ord flyttet over fra teknologene til ledelsen. Det er ledelsen som enten selv må forstå hvilke muligheter teknologien gir, hvordan man skal jobbe frem en god organisasjon med teknologien. I det minste må den ha en så tett og god dialog med teknologene at det blir et samspill.

– Det har lederne av offentlige institusjoner som har bestilt mislykkede systemer i hundremillioner-klassen, ikke forstått?

– Ofte det, absolutt. Mye av det som går galt, skyldes rett og slett dårlig planlegging, og ofte er

perspektivet for kort. Gevinstrealisering understøtter både planlegging og gjennomføring i et lengre perspektiv enn det vi ofte ser når det skal endres i offentlig forvaltning, ja, næringslivet også. Så er jo både næringslivet og den offentlige forvaltningen skrudd slik sammen at bare de får etablert et prosjekt, har de løsningen på det meste i verden.

Skjæringspunktet mellom prosjektet og linje-organisasjonen er ofte problematisk. Prosjektet leverer ut fra noen spesifikasjoner som kom for lenge, lenge siden. Og så er det ofte slik at linja glemmer vekk hva vi driver med i dette prosjektet. Og plutselig kommer produktet, men da er ikke organisasjonen klar for å ta imot. Det er linjeledelsens ansvar å sørge for at organisasjonen er forberedt. Gevinstrealisering er å sikre den gode overgangen mellom prosjekt og linje og passe på at verdien blir tatt vare på.

I gevinstrealisering ligger det en veldig sterk oppfordring til ledere for moderne organisasjoner om at de må anerkjenne og sette seg inn i teknologien.

Hvis de ikke gjør det, har de en tung jobb. Ny teknologi gir en del fantastiske muligheter, og det er veldig vanskelig å se for seg en nesten hvilken som helst organisasjon i 2013 uten bruk av moderne teknologi, men ledelsen må ha et eierforhold til endringene.

– Det klarer ytterligere, men hva er disse verdiene?

– Verdien kommer sjelden i prosjektet, den kommer i organisasjonen etterpå, for eksempel ved at færre gjør den samme jobben og at et tjenestetilbud blir bedre og mer effektivt. Ett eksempel: Vi vil ikke tilbake til selvangivelsen vi hadde for 20 år siden, der vi brukte kveld etter kveld som privatpersoner for å fylle ut et skjema til forvaltningen. Moderne tjenesteproduksjon er ikke sånn, takket være den nye teknologien, sier Flak, som er lite imponert over mye planlegging i offentlig sektor.

– Lederen for Concept-programmet ved SINTEF/NTNU, Ole Johny Klakegg, som forsker på prosjektledelse og store statlige investeringer, skrev sin doktoravhandling om akkurat disse

”I gevinstrealisering ligger det en veldig sterk oppfordring til ledere for moderne organisasjoner om at de må anerkjenne og sette seg inn i teknologien”

FELLES NYTTE: Som forsker og instituttleder er Leif Skiftenes Flak engasjert og opptatt av hvordan akademia kan møte praksisfeltet til gjensidig nytte. Han stortrives begge steder.

problemstillingene. Etter å ha brukt tre-fire år på temaet, nevnte han at han hadde lyst til å konkludere med ett spørsmål: Hvorfor fortsetter folk å gjøre dumme ting? Den formelle konklusjonen ble vel noe annerledes.

– Jeg foreslår at vi sender spørsmålet om dumhet videre til universitetets filosofer!

Det var høyskolelektor Willy Dertz ved daværende HiA som begynte å utvikle ideen om gevinstrealisering i norske sammenhenger, basert på forskning særlig i Storbritannia. Dessverre døde Willy Dertz i en trafikkulykke i 2010, et stort tap for IKT-miljøet ved UiA. Flak har dedikert boken *Gevinstrealisering og offentlige IKT-investeringer*, som han har redigert, til Dertz’ minne.

– Jeg begynte med dette omkring 2006 inspirert av Willy, som jeg tidlig jobbet sammen med. Den gang snakket folk om at vi skjót spurver med kanoner. Vi ble smilt litt av. Dette var noe akademisk viswas. Etter hvert har ting endret seg. Nå nevnes gevinstrealisering i nasjonale handlingsplaner,

blant annet i den siste digitaliseringsstrategien til staten. Det samme gjelder kommunesektoren. Vi ser det i digitaliseringsmeldinga og flere steder, alt dette i 2012–2013. Direktoratet for økonomistyring har en veileder innen gevinstrealisering. Staten har utviklet www.prosjektveiviseren.no, som er et veiledningsopplegg med tydelig fokus på gevinstrealisering.

Da kommunene etablerte et nytt program, Kommit, for digitalisering av kommunenorge, laget de en kokebok jeg har vært med å gi innspill til. Den ble presentert på en konferanse med rundt 100 deltakere i Arendal i høst. UiA arrangerte, sammen med eierne av IKT Agder og Lyngdal kommune. Det er i det hele tatt veldig trøkk rundt gevinstrealisering nå. Forvaltningen bruker mye penger på teknologi. Det går gjerne bra innledningsvis, men skandalene kommer. Den offentlige forvaltning har vært altfor lite flinke til å konkretisere for teknologiene. Nå kan det bli anderledes. Ikke minst er det spennende at Paul Chaffey er blitt statssekretær

i det sammenslåtte Kommunal- og fornyingsdepartementet. Han har solid bakgrunn på feltet og er visjonær.

– Er UiA alene på dette feltet i akademia?

– Jeg mener vi er i front på området i Norge, men det er andre som arbeider med tilsvarende problemstillinger fra andre vinklinger. Gevinstrealisering som redskap oppstod i Storbritannia på 1990-tallet, og akkurat den vinklingen er vi nok litt alene om. Når andre ser hvor mye oppmerksomhet vi får, særlig hvordan vi arbeider i praksisfeltet, kommer de etter. Vi er et kjent miljø nå. Det er veldig gøy å ha vært tidlig ute, litt i forkant, og der ønsker vi fortsatt å være. Godt arbeid har fått UiA til fremstå som ledende, den foretrukne kompetanse. Det er flott.

Forleden fikk jeg en telefon fra Farsund. Der arbeider de med å få finansiert et prosjekt av HOD (Helse- og omsorgsdepartementet), der de skal demonstrere nytten av investeringer i helsesektoren. Og så sier HOD, hvorfor har dere ikke tatt

”Det er viktig at enhetene forstår hverandres ulikheter. Står de stormen av, skjer det ofte svært spennende ting i samarbeid mellom akademia og praksis.”

ADVENT: Juletreproduksjon har sin korte sesong i advent, og det passer akademikeren godt. Leif Skiftenes Flak pendler heller til Campus Gimlemoen og styrer sitt institutt og forsker på gevinstrealisering.

kontakt med UiA, fagressursen på dette? Det er jo gøy at kommunene kan finne kompetanse lokalt.

– Og gøyest er Lyngdal kommune, selve prøvekaninen i praksisfeltet?

– Det kan du si. Nå er det gjennomført prosjekter mens kommunen har skiftet rådmann tre ganger. Også her var det Willy Dertz som var pioner. Han laget en egen veileder for dem, eGevinst, som jeg var med på, men som han drev frem. Han tenkte navnet skulle stå for ”endringsgevinst” like mye som for ”elektronisk gevinst”. Den ble utviklet og utprøvd i samarbeid med kommunen. Dette var som sagt i 2006 omtrent, og etter det har lyngdølene tatt det videre, turnert det inn i det de kaller Lyngdalsmodellen for gevinstrealisering. Resultatene herfra viser at gevinstrealisering er mer enn teori, den kan tas i bruk i praksisfeltet. Nå arbeider de med å få gevinstrealisering inn i hele

driften. Alle nye prosjektet skal gjennom en GR-sløyfe. De ønsker å bruke denne måten å tenke på i alle sine nyinvesteringer.

– Med to lyngdalsordførere som kjenner metoden, Hans Fredrik Grøvan og Ingunn Foss på Stortinget, skulle dere være sikret oppmerksomhet og støtte på høyeste hold?

– De og de andre som kjenner metoden, snakker vamt om den. Lyngdalsmodellen får stor nasjonal oppmerksomhet. Lyngdal blir regnet for å være en av de mer fremoverlente norske kommunene når det gjelder å ta i bruk og jobbe godt med ny teknologi, sier instituttleder Flak, som selv tok sin doktorgrad på materiale fra Lyngdal. Han trives i det hele tatt veldig godt i praksisfeltet. Trolig ”gøy” det også, for ikke å se ”veldig gøy”.

– Hva med andre kommuner, en storkommune som Kristiansand, for eksempel?

– Kistiansand har sin egen måte å jobbe med dette på. Vi har hatt en god dialog med Kristiansand kommune i mange år, og kommunen har brukt delvis tilsvarende tankegods i sine IT-prosjekter. Men Kristiansand er tøffere budsjettmessig. En av de store debattene i offentlig forvaltning er jo hvem som skal realisere utbyttet man tar ut. I Kristiansand er det slik at hvis noen kommer med glup idé, flott og mange takk, sparer du oss for to millioner neste år, får du to millioner mindre på neste års budsjett.

– Her er lyngdølene mer romslige, skjønner jeg?

– Helt riktig. Den aktuelle enheten er med på å bestemme hvordan gevinster skal tas ut. De ansatte setter seg gjerne ned og tegner nye prosesser. De vet at de fortsatt vil ha en spennende jobb i Lyngdal – selv om de har rasjonalisert bort sin egen stilling! Det er jo stimulerende og motiverende for

MULIGHETER: Kjetil Løyning, prosjektleder e-helse og velferdsteknologi i Kristiansand kommune, Anne K Aunevik rådgiver i helse- og sosialdirektørens stab og Leif Skiftenes Flak i Mulighetsrommet på Kongens Senter i Kristiansand. I rommet utprøves teknologiske nyvinninger som kan gi gevinst innen helse- og omsorgssektoren: Her tester de et såkalt fallgulv med sensorer som registrerer når en person har falt og blir liggende på gulvet – og det vises med de røde prikkene på skjermen.

prosessen. Og de er virkelig gira på dette, ledere, mellomledere, saksbehandlere. Alle synes det er spennende.

– *Sol og glede alt sammen, som å legge ned storaksen på Skiftenes?*

– Ja, men også frustrasjon. Mange er skeptiske i innledningsfasen. Vi må ikke teoretisere over hodet på de som skal delta. Prosessene tar litt tid. Det er viktig at enhetene forstår hverandres ulikheter. Står de stormen av, skjer det ofte svært spennende ting i samarbeid mellom akademia og praksis, sier Flak.

Enda et moment vil han ha med. Næringslivet har bunnlina, det offentlige driver med tjenestetproduksjon. Forvaltningen skal oppfylle de rettigheter vi som borgere har krav på ut fra loven. Gevinstrealisering kan gjøre stat og kommune bedre rustet til å utføre sine lovpålagte tjenester. Når tjenestene blir bedre, styrker det demokratiet.

Det er spennende å være med på å utøve reell påvirkning av samfunnet, sier Flak, overbevist og overbevisende.

Ikke bare sier han at det meste er gøy, det ser ut som han har det gøy i livet.

Leif Skiftenes Flak er gift med psykolog Marianne Møretrø Flak, som nå tar fatt på sin doktoravhandling ved Sørlandet sykehus. Sammen har de to døtre på 19 og 15 år. Han var tidlig ute som ektemann, og med et par fagartikler til på øverste hylle, blir han relativt tidlig som professor også. Som instituttleder har han fått flere administrative oppgaver, men de 12–14 ansatte og omtrent like mange stipendiatene har et flott arbeidsmiljø, så det går bra, sier Flak, som håper han har UiA med seg på ytterligere satsing på gevinstrealisering som fag. Det er slike spissinger som kan gjøre universitetet kjent. Her er det bare å koste på, instituttleder Flak

skal så visst ikke bremse med jaktfoten. Han går for det store geviret!

Nevnt skal være at Flak er styremedlem av Grimstad skogeierlag og pasjonert vedhogger. På eiendommen hans står en fredet skog av enorme eiketrær og viser hvorfor trelast-eksport på egenbygde treskuter så lenge gav landsdelen økonomisk opptur.

Forstår jeg Leif Skiftenes Flak rett, kan gevinstrealisering også få noen skikkelige dimensjoner ved å ta knekken på dårlige IKT-investeringer og gi offentlig ansatte og alle oss brukere en lettere hverdag.

Det blir gøy!

IMPONERTE: UiAs Fredrik Sahlander imponerte dommerne med sitt foredrag «Rytme og form i jazzimprovisasjon».

DOMMERFAVORITTEN: Med to tomme stoler som rekvisitter formidlet Irmelin Kjelaas (HiT) hvordan standardiserte skjemaer skaper hinder for kommunikasjon mellom enslige asylbarn og miljøarbeidere på barnevernsinstitusjoner.

VERDENS FØRSTE TELYS-BIL: Vinner av delfinalen i Porsgrunn, Gunstein Skomedal (UiA), demonstrerte det som antakelig er verdens første telys-bil.

VINNEREN: Gunstein Skomedal, stipendiat ved Fakultet for teknologi og realfag på UiA, imponerte dommere og publikum med forbilledlig forskningskommunikasjon.

Vant med nyskapende telys-bil

UiAs Gunstein Skomedal stakk av med seieren i den regionale Forsker Grand Prix-konkurransen under Forskningsdagene med sitt prosjekt «Fra varme til strøm – materialer for fremtiden».

TEKST: ELI STÅLSETH NYGÅRD FOTO: PER MAGNUS HOLTUNG

—Kjempemoro - og veldig lærerikt. Jeg har lært å forstå min egen forskning på en ny måte, ved å formidle det på denne måten, sa vinneren etter showet i Ælvespeilet kulturhus i Porsgrunn, som med seieren kvalifiserte til landsfinalen i Oslo senere på høsten.

Med en liten bil drevet av varmen fra et telys og en stein av skutteruditt som rekvisitter, begeistret Gunstein både fagdommere og publikum med sitt foredrag.

- Jeg forsker på materialer som kan omdanne varme til strøm. Målet med prosjektet er å finne ut hvordan vi kan utnytte energien vi bruker mer effektivt. For eksempel går omkring 70 prosent av bilens tilførte energi tapt gjennom eksosrøret, sier stipendiaten, som håper å finne en løsning for å «resirkulere» energi som nå går til spille.

Alt i alt deltok ti kandidater fra Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark med prosjektpresentasjoner knyttet til hummer, leppefisk, jazzimprovisasjon, klesdesign, musikkstrømming, olympiske langrennsgull, EUs utenrikspolitikk, kikkhullskirurgi, kommunikasjon og termoelektrisitet.

Sterkt om enslige asylbarn

Også stipendiat Irmelin Kjelaas fra HiT kvalifiserte

seg til finaleplass i Oslo med sin sterke fortelling om asylbarnet Amir og barnevernspedagogen Brita.

Kjelaas forsker på kommunikasjon mellom miljøarbeidere og enslige asylbarn. I sin gripende presentasjon pekte Kjelaas på hvordan den byråkratiske verden møter den menneskelige verden i asylbarns møte med det norske barnevernet.

UiA på tre av fire finaleplasser i Porsgrunn

Etter at dommerpanelet og en fullsatt sal i Ælvespeilet kulturhus hadde sett de ti kandidatene presentere sin forskning på fire minutter, var det fire deltakere som gikk videre til runde to i konkurransen. I tillegg til Skomedal og Kjelaas, hadde publikum et ønske om å få høre mer om hummerforskningen til Tonje Knutsen Sjørdalen ved UiA/Havforskningsinstituttet, mens det såkalte «wild card» ble tildelt Bo Fredrik Sahlander ved UiA, som ga et innblikk i jazzimprovisasjonens hemmeligheter.

Til tross for nok en engasjerende presentasjon av sin forskning, nådde ikke Skomedal helt til topps i landsfinalen.

- Selv om jeg ikke kom videre til andre runde i landsfinalen, er jeg veldig fornøyd. Det er stort å være blant de ti beste i landet. Forsker Grand Prix har hjulpet meg til å forstå min egen forskning på en

bedre måte, og jeg har kost meg hele veien. Det har vært en lærerik prosess og jeg ser nå annerledes på formidling, sier Skomedal.

Dommernes favoritt

Også Irmelin Kjelaas fra HIT imponerte i Oslo. Med sine enkle rekvisitter overbeviste Kjelaas til poengsummen 6-6 av dommerpanelet, både i innledende runde - og i runde to av finalen. Hun var dermed dommernes favoritt. Men til slutt var det Silja Torvik Griffith fra Universitetet i Bergen som ble kåret til Norges beste forskningsformidler 2013 da alle publikumsstemmene var talt opp. Griffith forsker på for tidlig fødte barn (prematuritet), og gjennom sitt foredrag «Jeg kan se hvor du tenker», formidlet hun hvordan hjerneaktiviteten hos barn født ekstremt for tidlig er forskjellig fra hjerneaktiviteten til barn født til termin.

PÅ BERKELEY: Hele kursgruppa foran hovedinngangen til Berkeley – Sather Gate. I midten professor Walter W. Powell og helt til høyre Morten Øgård.

Eksklusivt på Berkeley

Styring i turbulente tider sto i fokus på en eksklusiv workshop på Berkeley-universitetet i California i november, arrangert av Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag.

TEKST: JAN ARVE OLSEN

Med på workshopen, som var det første resultatet av UiAs medlemskap i det norsk-amerikanske samarbeidet *Peder Sather Center for Advanced Study*, var 17 doktorgradsstudenter fra Norge, Danmark, Østerrike og Belgia, som gjennom den ukelange samlingen fikk møte noen av verdens ledende forskere i statsvitenskap, sosiologi og organisasjonsfag.

– Det var nesten som en drøm. Teamet med forelesere imponerte veldig. Det er utrolig inspirerende å møte og høre på noen av de største innen sine felt. Alt de foreleser om er kanskje ikke direkte rettet inn mot mitt eller hver enkelts arbeid, men samlet sett er det utrolig verdifullt å få med seg dette, sier Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg fra UiA.

Det samme sier stipendiat Theresa Scavenius fra Universitetet i København:

– Vi har flinke folk som forsker og underviser hos oss også, men det er ikke tvil om at det er kjempeinspirerende å møte folk som dette. Innen vårt felt, organisasjonsteori, er de kjendiser – og ikke uten grunn. Personlig er det en stor spore til videre faglig arbeid å ha møtt dem og hørt dem forelese.

Skrøt av studentene

Også de amerikanske foreleserne ga uttrykk for at de satte pris på å møte og undervise litt andre studenter enn de møter til daglig. Blant dem organisasjonssosiolog og professor Walter W. Powell, som tidligere ledet det skandinaviske konsortiet for organisasjonsforskning på Stanford-universitetet, og som av mange ses på som verdens kanskje mest anerkjente forsker innen sitt område.

– Det har vært fint. Som gruppe er de jo interessert i det jeg holder på med, og som enkeltindivider har de mange gode innfallsvinkler på og intelligente spørsmål til problemstillingene jeg utforsker. Alt i alt har det vært en fornøyelse å delta som foreleser her, sier han.

FINANSKRISEN: En engasjert professor Neil Fligstein fra UC Berkeley foreleste om en feltteoretisk tilnærming til ulike aktørers handlinger i tiden som ledet opp til finanskrisen i 2008 i USA.

IVERDENSKLASSE: Professor Walter P. Powell fra Stanford trakk opp nye teoretiske tilnærminger knyttet til det å studere samfunnsendringer og turbulens i dag.

ENGASJERTE: Professorene Morten Øgård (UiA), Neil Fligstein (Berkeley) og Jarle Trondal (UiA) i kollegial diskusjon.

Det er også økonomisosiolog og professor Neil Fligstein ved UC Berkeley enigi. Som Powell skryter han av kurset og studentene.

– Det er alltid interessant å møte nye folk som er opptatt av det samme som jeg. Så dette har vært veldig bra. Gruppen av forelesere er jo også veldig bra, så det var ikke vanskelig for meg å si ja da jeg ble spurt om jeg ville være med, sier han.

Fokus på styresett og utvikling

Selve kurset startet med en konseptuell introduksjon til sentrale begreper, og skisserte empiriske eksempler på styringssystemer i turbulente tider – knyttet til ulike styringsnivåer og politiske områder. Her trakk blant annet professor Mark Bevir opp styresett-begrepet (governance) og satte de ulike bidragsyterne til workshopen inn i en teoretisk og konseptuell ramme, der han gjennom en kritisk gjennomgang av litteraturen inviterte til en debatt om styresett-begrepets relevans og nytte for å forstå politikkutforming.

Denne mer overordnede teoretiske innfallsvinkelen ble fulgt opp av tre innlegg av professorene Margaret Weir, Paul Pierson og Chris Ansell som hver på sin måte gikk mer empirisk til verks, henholdsvis i studier av fremveksten av nye typer av «storby-styresett», «politiske røtter til inntektsulikhet» og ikke minst problemstillinger knyttet til «temming av uregjerlige offentlige problemer».

I den tredje bolken ble doktorandene eksponert for europeiske problemstillinger knyttet til den europeiske union og eksempler på hvordan småstater håndterer turbulens, ved professorene Jarle Trondal fra UiA og Jozef Batora, gjesteforsker på Stanford.

– Robustheten og soliditeten til politiske styresett tas ofte for gitt i perioder med stabilitet. Men hva skjer med disse når en går inn i perioder med turbulens, slik vi har sett både i USA og Europa de siste årene? Er de motstandsdyktige eller blir de utsatt for varige endringer? Det er dette, og de mekanismene som inngår her, som vi har ønsket

å se nærmere på. Og svaret er vel ja, begge deler – noen blir mer motstandsdyktige når de møter turbulens, mens andre endrer seg, sier professor Morten Øgård ved UiAs Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag, en av primus motorene bak workshopen.

Den amerikanske bioteknologiindustrien

Helt avslutningsvis dro professorene Walter W. Powell og Neil Fligstein fra henholdsvis Stanford og Berkeley opp nye teoretiske tilnærminger knyttet til det å studere samfunnsendring og turbulens.

Utgangspunktet til Powell var hans mangeårige interesse i økonomisk sosiologi og den amerikanske bioteknologiindustrien. Blant annet er artikkelen “Technological Change and the Locus of Innovation: Networks of Learning in Biotechnology,” som han skrev sammen med to andre amerikanske forskere i 1996, anerkjent som en av de mest innflytelsesrike vitenskapelige artikler som noen gang er publisert innen området.

I TOPPETASJEN: The Peder Sather Centre får neste år tilgang på kontorlokaler og samlingsrom i toppetasjen i Barrows Building, like ved hovedinngangen.

IDYLLISK: Forelesningene foregikk på The Faculty Club, idyllisk plassert på campus.

Også siden den gang har Powell fulgt bioteknologinæringens utvikling i USA, og i 2004 ga han ut *Knowledge Networks as Channels and Conduits: The Effects of Spillovers in the Boston Biotechnology Community*, en bok som står særdeles sterkt innen området organisasjonssosiologi.

På en særdeles klar og elegant måte dokumenterte Powell hvordan virksomheter og regionale næringsklynger som lar seg by opp til dans av mange dansepartnere, blir sterkere og mer utviklingsdyktige enn de som ikke er like utadvendte og åpne.

– For å illustrere hva jeg mener kan en kanskje si at det som synes å være viktig ikke er å finne i ingrediensene i seg selv, men i hvordan man koker dem sammen. I utviklingen av bioteknologi-klynger i USA over de siste 20-30 årene har det vært helt avgjørende at en har klart å få til en kultur for å inkludere andre, basert blant annet på deling av tanker og ideer, sier Powell.

– Dette gjelder særlig der hvor man har en «800

pound gorilla» - altså én dominerende næring, én klynge. Dette må være inkluderende overfor andre, ellers ser vi at ting kan svinne hen. I regioner der en har fått til dette har bioteknologimiljøene vokst, mens de over tid har svunnet bort i regioner hvor en ikke har fått dette til, sier han.

Felt-tilnærming til finanskrisen

Også professor Neil Fligstein fokuserte på nettverk og bærekraft og deres betydning, men tilnærmet seg spørsmålet fra en feltteoretisk vinkel. Utgangspunktet hans var at en slik tilnærming kan være svært nyttig for å forstå strategiske handlinger utført av både individer og grupper over et bredt felt av sosiale situasjoner, inkludert hvordan markeder er organisert, politiske handlinger av alle slag og folkebevegelser.

Med eksempler fra finanskrisen i 2008 viste han hvordan de ulike institusjonelle aktørene i krisen – banker, finansinstitusjoner, myndigheter, kontrollorganer – på mange måter var langt mer opptatt

av sin egen posisjon i finansfeltet enn av ansvarlig økonomisk bærekraft, og at dette var sterkt medvirkende til at krisen fikk utvikle seg forbi et «point of no return».

Fligstein uttrykte også skepsis til om finansverdenen har lært av krisen.

– Det er i all hovedsak de samme folkene som sitter i de samme posisjonene nå som før. Og de har vist ganske grundig at de egentlig ikke forstår godt nok de mekanismene som virker på området, sa han.

Ligger løsningen da i å innføre flere reguleringer av finansnæringen, ville flere av kursdeltakerne vite.

– Nei, til det er dette alt for stort. Vi snakker om milliarder på milliarder av dollar. Det vil være helt umulig å regulere dette. Det er bare én løsning, og det er å engasjere seg politisk og ta opp kampen den veien, mente han.

Fremmer forskningssamarbeid med Norge

The Peder Sather Center for Advanced Study på UC Berkeley har som oppgave å fremme forsknings- og studiesamarbeid mellom UC Berkeley og et konsortium av åtte norske universiteter og høyskoler.

Selve senteret, som er tilknyttet Berkeleys College of Letters & Science, ble formelt opprettet i 2012. De åtte norske institusjonene som er med er:

- UiA
- NTNU
- UiT
- BI
- UiB
- UiO
- NHH
- UiS

Også Norges forskningsråd er med, som støttepartner til de norske universitetene og høyskolene.

Et senter for samarbeid

Senteret er i første rekke et senter for samarbeid, men det får fysisk tilgang til kontorer og lokaler i toppetasjen på The Brewer Building, et av signaturbyggene på Berkeley. Lokalene er for tiden under oppussing.

Professor Trond Petersen på Berkeley er senterets daglige leder. Petersen kom til Berkeley i 1988 og har helt siden den gang vært en kontaktperson for norske universitetsansatte og studenter som vil knytte seg nærmere til det amerikanske universitetet. Trond Petersen er også æresdoktor ved Universitetet i Agder.

– Både personlig og profesjonelt synes jeg det er veldig flott at vi har fått til et samarbeid som dette. Dette åpner for en rekke muligheter både på norsk og amerikansk side, sier han.

På Universitetet i Agder forvaltes senterarbeidet av dekan Sigbjørn Sødal ved Fakultet

for økonomi og samfunnsvitenskap. Han mener samarbeidet vil gi norske institusjoner økt slagkraft.

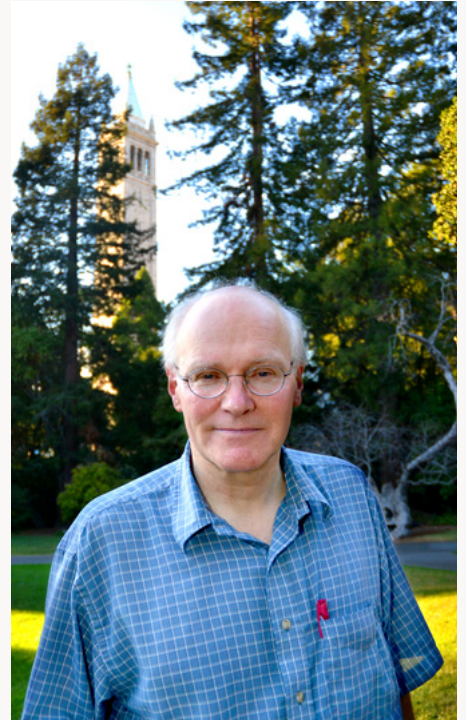
– Dette er et tilretteleggings-samarbeid mellom institusjonene for å utvikle både forskning, studentutveksling og utveksling av vitenskapelige ansatte. Det er internasjonalisering satt i system, både i samarbeid med en utenlandsk institusjon og for å utvikle oss nasjonalt, sier Sødal.

Mer likeverdig

Berkeley, som har nesten 36.000 studenter, regnes som et av verdens fremste universiteter, og samarbeider med en rekke læresteder verden over. Det er imidlertid første gangen Berkeley har inngått en avtale om samarbeid med en gruppe universiteter i et helt land, slik som i denne avtalen.

– At norske universiteter har gått sammen på denne måten, gjør at vi trekker veksler på vår samlede virksomhet. Vi er med andre ord en slagkraftig enhet som Berkeley kan forholde seg til som en likeverdig partner. Hvis hver institusjon hadde inngått hver sin avtale med Berkeley, ville forholdet lillebror/storebror fort blitt tydelig. Nå slipper vi det, og får forhåpentligvis bedre resultater ut av samarbeidet enn vi ellers ville fått, sier Sødal.

Senteret, som finansieres av samarbeidspartnerne og Forskningsrådet, foretok tidligere i år sin første tildeling. Av totalt 67 søknader ble det fordelt støtte til 32 prosjekter for til sammen USD 712.200.

VELDIG FLOTT: – Både personlig og profesjonelt synes jeg det er veldig flott at vi har fått til et samarbeid som dette, sier norskutdannet professor Trond Petersen, som leder samarbeidssenteret på Berkeley. Her med et av kjennetegnene på Berkeley-campusen, Sather Tower, i bakgrunnen

Drømmelaget

Disse professorene fra Berkeley, Stanford, Mills College og UiA foreleste på Berkeley-workshopen:

- **Trond Petersen (UC Berkeley):** The U.S. System of Higher Education
- **Mark Bevir (UC Berkeley):** Democratic Governance: Theory and Genealogy/ Measurement and Policy
- **Margaret Weir (UC Berkeley):** Metropolitan Governance: Changes and Challenges in U.S. Context
- **Paul Pierson (UC Berkeley):** The Political Roots of Rising Income Inequality in the United States/ Polarization and the Crisis of American Government
- **Christopher Ansell (UC Berkeley):** Pragmatic Democracy: Thinking about Unruly Public Problems / Taming Unruly Public Problems
- **Emery Roe (UC Berkeley):** Key Frameworks and Typologies for High Reliability Management: Introduction to Reliability Professionals, Their Skills and Cognitive Space, Performance Modes and Comfort Zone
- **Paul Schulman (Mills College):** On studying High-reliability Organizations: Approaches, Opportunities, and Challenges
- **Neil Fligstein (UC Berkeley):** New Approaches: A Theory of Fields
- **Jarle Trondal (Universitetet i Agder):** Governing Nascent Administrative Systems
- **Jozef Bátora (Stanford University og Comenius-universitetet i Bratislava):** Governing Small States in Turbulent Times
- **Walter W. Powell (Stanford University):** New Approaches I: The Problem of Emergence/ New Approaches II: Current State of Institutional Theory

Ser også på traumer i kulturuttrykk

Foruten workshopen «Governance in turbulent times» fikk også prosjektet «Trauma Fictions in Contemporary Culture» støtte i den første tildelingen fra Peder Sather Center for Advanced Study.

Prosjektet har sitt utspring fra Institutt for nordisk og mediefag ved Fakultet for humaniora og pedagogikk.

– Vi fokuserer på hvordan ulike typer traumer fremstilles i samtidens kulturuttrykk, forteller professor Unni Langås ved Institutt for nordisk og mediefag.

– Innen litteratur, film, visuell kunst og TV oppstår ofte spørsmålet om hvordan en kan forstå og representere traumatiske hendelser. Et hovedmål for prosjektet er derfor å analysere utvalgte medier og kunstneriske manifestasjoner i den vestlige samtidskulturen og relatere disse opp mot nyere bidrag innen traumestudier og estetisk teori, sier hun.

Langås forteller også at den umiddelbare relevansen for et norsk-amerikansk samarbeidsprosjekt rundt dette temaet er den postkatastrofiske perioden etter 11. september, som har produsert et bredt spekter av fiksjonelle former, og også flere akademiske studier. En lignende utvikling er nå underveis etter 22. juli-terroren i Norge.

– Vi antar at det å ta et komparativt blikk på de ulike reaksjonene på disse og andre traumatiske

KULTURUTTRYKK: Professor Unni Langås leder det andre prosjektet som til nå har fått midler gjennom det norsk-amerikanske Peder Sather-senteret på Berkeley.

hendelser i det siste århundret vil være opplysende, sier hun.

Prosjektet til Langås består nå av et forsknings-team på 12 personer som samarbeider om å lage en antologi om dette temaet. Teamet, som foruten Unni Langås vil bestå av blant andre førsteamanuensis Ingrid Nielsen fra Universitetet i Stavanger,

førsteamanuensis Jørgen Lund fra NTNU og professor Mark Sandberg fra UC Berkeley, vil arbeide hver for seg fram til mai neste år, da de møtes til en workshop på Berkeley. Innen utgangen av 2014 skal de så levere sine respektive arbeider, som hvis alt går bra, vil utgjøre en antologi som publiseres ved årets slutt.

Fast sommerskole på Berkeley?

Workshopen på Berkeley i november var et første steg i å etablere et permanent samarbeid mellom UC Berkeley og Universitetet i Agder når det gjelder doktorgradskurs innenfor statsvitenskap og ledelsesfag.

– De umiddelbare erfaringene er meget gode, og vi har allerede planene klare for et oppfølgerkurs kommende år ved UiA, forteller Morten Øgård og Jarle Trondal.

Planen stopper ikke der, og det er dradd i gang samtaler for å lage en sommerskole ved UC Berkeley der UiA ved Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag står som medarrangør. I forbindelse med en slik sommerskole er planen å kunne tilby doktorander kontor plasser slik at de kan tilbringe sommeren ved UC Berkeley.

PLANLEGGER SOMMERSKOLE: Workshopen på Berkeley i november var et første steg i å etablere et permanent samarbeid mellom UC-Berkeley og Universitetet i Agder innen statsvitenskap og ledelsesfag. Her er professorene Morten Øgård og Jarle Trondal på vei gjennom campus sammen med professorene Jozef Batora og Walter W. Powell etter siste kursforelesning.

I PRAKSIS: Læraren Torun Sødal rettleiar elevane i skriving.

Elevane skriv og lærarane vurderer. Forskjellig.

Men det var før. No skal det verte slutt på tilfeldige vurderingar av elevtekstar. Normprosjektet skal lære elevane å skrive hensiktsmessige tekstar og lærarane å vurdere tekstane ut frå felles kvalitetsnormer.

TEKST: ATLE CHRISTIANSEN FOTO: KJELL INGE SØREIDE

— **V**urdering og karaktersetning er noko av det mest usikre vi har i skolen, seier Ragnar Thygesen.

Han er professor ved Pedagogisk institutt ved Universitetet i Agder (UiA). Saman med professor Astrid Birgitte Eggen ved det same instituttet er han med i den nasjonale forskargruppa som arbeider med Normprosjektet. Målet er å finne landsgyldige

normer for kva som er ein god tekst. På engelsk snakkar ein om "standards", på norsk bruker vi det litt mindre strenge ordet "norm".

– Forskarane snakkar helst om forventningsnormer, seier Eggen.

Det inneber å verte samde om kva for forventningar ein kan ha til tekstkvaliteten hos elevar på ulike klassetrinn.

Felles vurderingsnormer

Normprosjektet dreier seg om skriveopplæring og vurdering av skriving som ein grunnleggjande ferdigheit i alle fag. Det sentrale forskingsspørsmålet er kva skrivekompetanse det er rimeleg å forvente av elevar på femte og åttande klassetrinn.

– Målet for prosjektet er tredelt. Vi skal utvikle normer og skrivekompetanse hos elevane og vi skal

undervise og utvikle tekst- og vurderingskompetansen til lærarane, seier Eggen.

I desse dagar sit forskarane og analyserer datamangfaldet dei har fått inn frå dei 20 skolane som deltek i prosjektet. Resultatet så langt viser at lærarane har vorte meir samstemte om kva som er kvalitet i ulike tekstar.

– Bedømmingssamsvaret mellom lærarane er betra. No er det omtrent dobbelt så mange lærarar som vurderer likt som da prosjektet starta, seier Eggen.

Skrivehjulet

Prosjektet vert utvikla i samarbeid mellom forskarane og skolane, og er forankra i ein skrivemodell kalla Skrivehjulet. Modellen er under arbeid, men så langt viser han på kva måte skriving er knytt til skrivehandling, skrivemål, skrivereiskap, skrivesituasjon og tekstkultur.

Modellen skal hjelpe lærarane å gjere elevane medvitne om at det er mange grunnar til å skrive, og derfor er det også mange måtar å skrive på. Skrivemåten vert særleg bestemt av skrivemålet, altså meininga og målet med at du skriv.

Skrivemålet vert i modellen knytt til seks skrivehandlingar: Å halde kontakt med andre menneske, overbevise, reflektere, beskrive, utforske og å sjå for seg noko.

Ein forventar til dømes noko anna frå ein reflekterande tekst enn ein beskrivande tekst, og da vert kvaliteten ved desse tekstane også ulikt vurdert.

Skrivehjulet dannar grunnlaget for dei nasjonale prøvene i skriving som er innført frå hausten 2013 på femte og åttande klassetrinn.

Lærarane i prosjektet vert drillar på å vurdere desse trekka ved elevtekstane: Kommunikasjon, innhald, tekstoppbygging, språkbruk, rettskriving

og formverk, teiknsetting og bruk av skriftmediet (handskrift og grafisk utforming).

Vurdering og karakterar

Tidlegare forsøk har vist at lærarane vurderer ulikt og legg vekt på forskjellige trekk i tekstane. Dette håper ein no å få slutt på.

I mai 2013 var forskargruppa klar med dei første normene for femte og åttande klasse, og når dei nye normene kom først til desse klassetrinna, er det fordi det er på desse trinna dei nasjonale prøvane blir gitt.

Thygesen vil helst ikkje snakke om karaktersetting generelt, og minner om at det er eit stort felt som kontinuerleg står til diskusjon blant fagfolk.

Da han sjølv skulle lage nasjonale prøvar for Utdanningsdirektoratet i 2003, var nettopp dette den viktigaste lærdommen: Lærarane la ikkje vekt på det same da dei vurderte.

– Dei vurderte ulikt fordi dei vurderte tekstane etter ulike standardar. Dei såg ikkje etter dei same tinga. Den einskilde læraren hadde mest sin eigen standard han vurderte etter, seier Thygesen.

Professoren understrekar at lærarane hadde kunnskapar om tekst og skrivning, men dei mangla felles normer og hadde derfor ulike forventningar til elevtekstane.

– Dei la vekt på ulike moment i teksten, dermed vart vurderinga vilkårleg, og det same vart karakterane, seier Thygesen.

– Lærarane opererte med vilkårlege standardar, eller for å seie det meir positivt og fagleg forankra: Dei vurderte etter subjektive forventningsnormer, seier Eggen.

Vurderingane av elevtekstane var dermed ikkje til å stole på, og dette kunne ha vore slutten på ei trist historie, men i staden vart det byrjinga på ei ny historie. Erfaringa med dei nasjonale prøvane gjorde at forskarane stilte seg eit nytt og viktig spørsmål: På kva måte kan vi setje lærarane i stand til å vurdere dei same elementa i ein tekst?

Forskargruppa søkte Forskningsrådet om pengar til å forske seg fram til ei norm for tekstar som kunne gjelde i heile landet. Forskningsrådet sa ja til Normprosjektet og gav 13 millionar kroner for ein fireårsperiode frå 2012-2016. Ein av grunnane til at såpass med midlar blir gitt er at prosjektet er landsomfattande. Det består av ei stor forskargruppe med tverrfagleg kompetanse, og dei kjem frå universitet og høgskolar over heile landet.

– Dette er i høgste grad eit samarbeidsprosjekt. Du må ikkje framstille det som om vi står aleine bak dette på UiA, seier Thygesen.

– No arbeider vi med er å finne ut kva vi kan forvente av elevane. Kva skal ein femteklassing kunne og kva bør vere målet for ein åttandeklassing, seier Eggen.

Vurderingskultur utvikla nedanfrå

Prosjektet utviklar ein vurderingskultur basert på empiri. Arbeidet vert gjort i samarbeid mellom lærarar og universitet, men også med kommunane som eig skolane. Vanlegvis blir normer og standardar bestemt av politikarar og eventuelt forskarar, men denne gongen kjem ikkje normene ovanfrå og ned.

– Dette er eit forskings- og utviklingsprosjekt der 20 skolar og lærarar og elevar frå heile landet er involvert. Poenget har vore at forskarane og lærarane arbeider saman om finne fram til kva for tekstkompetanse ein kan rekne med at elevane har på dei ulike klassetrinna, seier Eggen.

Prosjektet bruker med andre ord lærarane til å finne dei nivåa elevane bør liggje på. Krava og standardane vert dermed ikkje politisk bestemte, men bestemt så å seie frå grasrota, hos dei som kjenner kvardagen til elevane best.

– Lærarane er spesialistane og den spesialiteten utnyttar vi, seier Eggen.

Med så mange involverte forskarar og deltakarar i ein fireårsperiode er det grunn til å tru at dette er verdas største forskingsprosjekt som omhandlar vurdering innafor skrivning. Vurdering av kompetanse innan skrivning er ei felles utfordring for mange land. Forskarar i Tyskland, New Zealand og ulike delstatar i USA arbeider no med det same. Noreg ligg ikkje etter andre land på dette feltet, tvert imot er det grunn til å tru at vi ligg langt framme.

Professorane frå UiA reiser rundt til skolane og snakkar med lærarane, utvekslar erfaringar og hjelper dei med å formulere oppgåver til elevane.

– Det er eit forskingsprosjekt for oss og eit skoleringsprosjekt for lærarane. Dei vert betre til å undervise i skrivning og vurdere tekstar, seier Eggen.

– Det er skoloring for oss også. Dette er eit forskings- og utviklingsprosjekt i ordets rette forstand, seier Thygesen.

– Skriv de sjølv betre tekstar no enn før prosjektet starta?

– Hm, eg har i alle fall vorte ein meir bevisst skrivar, seier Thygesen.

– Eg skulle ønske eg hadde meir tid til å skrive, seier Eggen.

– Vi bruker desse kunnskapane i undervisninga til våre studentar også, seier Thygesen.

20 skolar deltek

Stinta skole er ein av dei 20 skolane som har vore med på Normprosjektet frå starten. I fjor arbeidde skolen med tredje, fjerde, sjette og sjuande klassetrinn, og i år er dei i gang med fjerde og sjuande. Skolen har sett av seks lærarar til å arbeide med normene, men meiner opplegget har så mykje for seg at dei skal involvere heile skolen.

– I februar set vi av éi heil veke der vi skolerer alle lærarane på barnetrinnet i Normprosjektet. Vi vil at alle skal få tenkinga i prosjektet under huda og set oss på skolebenken hos professor Thygesen og Eggen ved UiA, seier Marianne Woie, avdelingsleiar ved Stinta skole i Arendal.

Skolen dekkjer alle trinna frå første til tiande, har til saman 500 elevar og 70 tilsette, 47 av dei er pedagogar.

– Eg hugsar enno den første nasjonale samlinga på Gardermoen, med forskarar og lærarar frå heile landet. Vi evaluerte tekstar og kvalitetsnivå, og det viste seg at det var lett å verte samde om kvaliteten på rettskrivinga, som dreiar seg om rett og gale. Vurderingane av innhald, kommunikasjon og tekstoppbygging var derimot svært sprikande. Slik sett stadfesta den første samlinga behovet for å samle seg om nokre felles vurderingskriterium. No har vi fått konkrete verktøy som hjelper oss å gi gode skriveoppgåver og konkrete tilbakemeldingar til elevane, seier Woie.

Ho meiner lærarane no er flinkare til å sjå kva som er høgt og lågt meistringsnivå på dei ulike trinna.

– No er lærarane meir medvitne om kva dei vurderer, og elevane veit på førehand kva lærarane skal vurdere, seier Woie.

Woie og dei involverte lærarane meiner dei har fått mykje igjen for samarbeidet med UiA. Skolen sender stadig oppgåver til Eggen og Thygesen ved UiA for å diskutere formuleringane, før elevane får oppgåvene.

– Thygesen og Eggen har også vore her på skolen og diskutert opplegget med oss. Mange skrivehandlingar er vanskelege for elevane, og det er ikkje heilt enkelt å arbeide ut frå Skrivehjulet. Det har til dømes vist seg å vere krevjande for elevane å systematisere kunnskap i tekst. Andre teksttypar er lettare, seier Torun Sødal.

Ho er ein av ressurslærarane ved skolen som har vore med på prosjektet frå starten av.

– Vi har erfart at dess flinkare vi er til å lage oppgåver, dess lettare vert det for elevane å levere gode tekstar. Ein vinst med dette prosjektet er ikkje minst at eg er blitt klar over i kor stor grad mine oppgåveformuleringar er førande for dei tekstane elevane skriv, seier lærar og prosjektdeltakar Bente Margrete Olsen.

– No skriv vi i alle fag, og vi legg meir vekt på at det ikkje berre dreier seg om å skrive svar, men å skrive ein tekst, seier Espen Selaas Karlsen, lærar og deltaker på prosjektet.

Olsen: – Tidlegare har vi heller ikkje lagt nok vekt på at elevane faktisk skriv i alle fag. Vi har på nær sagt ikkje vore merksame nok på at dei skal skrive i alle fag. Å produsere tekst er meir enn å skrive svar på spørsmål. Det har vi blitt merksame på no. Og vi har nok vore uvande med å vurdere tekstar i andre fag enn norsk.

Sødal: – Det er bra å verte medviten om å skrive gode oppgåver til elevane. Eg synest det har vore

FORSKARANE: Kva skal ein femteklassing kunne og kva bør målet vere for ein åttandeklassing? Det er spørsmåla professorane Ragnar Thygesen og Astrid Birgitte Eggen frå UiA arbeidar med i Normprosjektet.

bra å få desse verktya for vurdering. Dei peiker konkret og presist på dei momenta elevane skal få til, som er dei same læraren skal vurdere i etterkant. Det har vi ikkje vore gode nok på tidlegare. No er vi betre på det, takka vere dette prosjektet. Men det har også vore meirarbeid i den perioden vi har arbeidd med dette, men slik må det vere når ein lærer og prøver noko nytt.

Olsen: – Eg har vorte medviten om at måten eg formulerer oppgåvene på gir bestemte svar. Oppgåveformuleringa er med og legg føringar for elevtekstane. No er vi meir medvitne om dei seks ulike skriveformåla og på kva måte dei styrer skrivehandlinga.

Woie: – Vi er med og prøvar ut vurderingskriterium for skriftlege arbeid, og ting er justert undervegs i prosjektet, etter forslag frå lærarane.

Fakta

Normprosjektet (Developing national standard for the assement of writing. A tool for teaching and learning) dreier seg om skriving som ein grunnleggjande kompetanse i alle fag. Skriveopplæringa tek sikte på å utvikle skrivekompetansen til elevane og vurderingskompetansen til lærarane.

Prosjektet er eit tverrfagleg og landsomfattande samarbeid mellom forskarar ved fleire universitet og høgskolar. Det vert leia av professor Synnøve Matre og førsteamanuensis Randi Solheim ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Andre forskarar som deltek er professor Kjell Lars Berge, Universitetet i Oslo; professor Lars S. Evensen, NTNU; førsteamanuensis Hildegunn

Otnes, NTNU og professorane Ragnar Thygesen og Astrid Birgitte Eggen ved UiA. To stipendiatar er også med i prosjektet: Trine Gedde-Dahl og Sindre Dagsland.

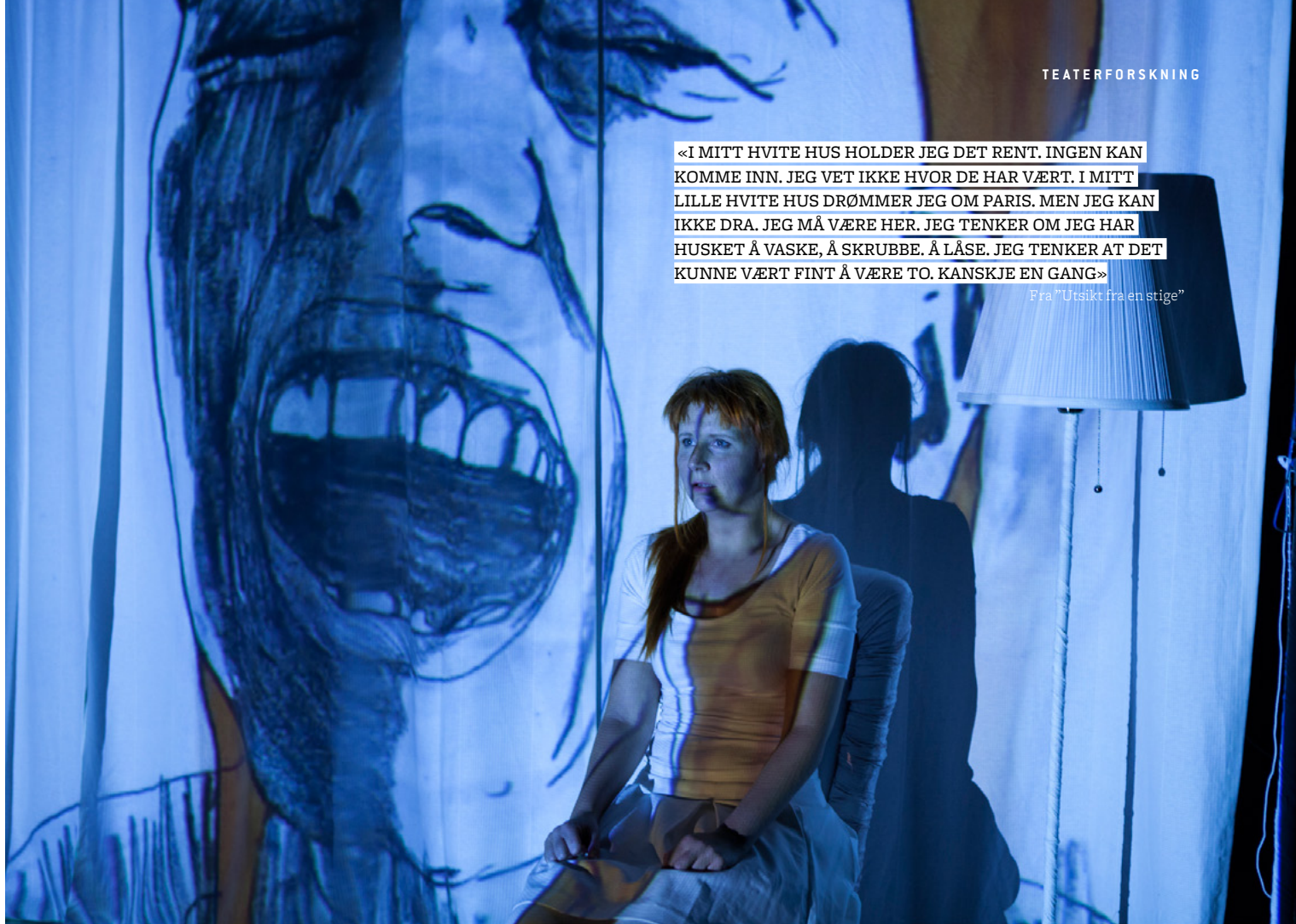
Målet for prosjektet er tredelt:

1. Utvikle og prøve ut nasjonale normer for skriving
2. finne ut på kva måte bruken av normene spelar inn på kvaliteten til elevtekstane
3. finne ut kva normene betyr for kvaliteten på vurderingane læraren gjer av elevtekstane

Pedagogisk institutt ved UiA har 45 tilsette og rundt 1500 studentar. Frå hausten 2013 er det mogleg å ta doktorgraden ved instituttet.

«I MITT HVITE HUS HOLDER JEG DET RENT. INGEN KAN KOMME INN. JEG VET IKKE HVOR DE HAR VÆRT. I MITT LILLE HVITE HUS DRØMMER JEG OM PARIS. MEN JEG KAN IKKE DRA. JEG MÅ VÆRE HER. JEG TENKER OM JEG HAR HUSKET Å VASKE, Å SKRUBBE. Å LÅSE. JEG TENKER AT DET KUNNE VÆRT FINT Å VÆRE TO. KANSKJE EN GANG»

Fra "Utsikt fra en stige"

Iscenesetter tvangshandlinger

Hvis angsten din var et dyr, hva ville det ha vært?

TEKST: JAN ARVE OLSEN FOTO: BENJAMIN KRAUSS

—P røv å svare på dette selv, så får du vite det når det gjelder akkurat deg. Det er for så vidt også bare deg selv som kan gi deg selv et svar på et spørsmål som dette, sier universitetslektor Marit Wergeland-Yates ved Institutt for visuelle og sceniske fag.

Det er nemlig ikke et hvilket som helst spørsmål, dette. I forskningsprosjektet «Hvordan kvalitativt forske i tematikk når et kunstnerisk produkt er målet», som Wergeland-Yates nylig har avsluttet sammen med tidligere kollega og nå frilans skuespiller Ida Fugli, har det stått helt sentral.

Det danner rett og slett et fundament i de empiriske undersøkelsene forut for den kunstneriske prosessen i arbeidet med forestillingen *Utsikt fra*

en stige, eller 324 m, som de to teaterforskerne har vist hele åtte steder på Sørlandet nå i høst.

- Viktig med kjennskap til temaet

Teaterstykket handler om ei kvinne, spilt av Ida Fugli, som sliter med tvangstanker. I løpet av 50 minutter får tilskuerne et leket, undrende og tankevekkende innblikk i hennes hverdag, der tvangslidelser – tvangstanker og tvangshandlinger – dominerer hennes liv.

– Godt teater baserer seg ikke nødvendigvis på kunstneriske utfordringer alene. Det er en stor fordel å ha grundig kjennskap til temaet en ønsker å fokusere på, særlig når godt kunstnerisk produkt er målet. Her kommer grundig forarbeid inn, og det er i

den forbindelse at spørsmålet ovenfor står sentralt, sier Marit Wergeland Yates.

Inn i undervisningen

Hun forteller også at erfaringene fra forarbeidet og prosessen til forestillingen er svært relevant i forbindelse med undervisningen. I drama/teaterstudiene som gis ved fakultetet skal studentene selv lage teaterforestillinger. Disse kan blant annet være basert på aktuelle tema som studentene er opptatt av, og på den måten bruke samfunnsengasjementet sitt inn i sitt kunstneriske arbeid.

– Vi ser imidlertid ofte at studentene sliter med dette, fordi de velger å lage et kunstnerisk produkt ut fra alvorlige og tunge tema som selvmord,

TVANGSTANKER: Nesten 20 000 personer i Norge har tvangslidelser. Kroppsspråket til skuespilleren - det fysiske formspråket - henter inspirasjon fra samtaler med flere av dem.

mobbing, spiseforstyrrelser og mer. Slike tema krever god innsikt og at det blir behandlet ordentlig med tanke på målgruppe. Ved å gi studentene innføring i hvordan vi har jobbet, kan vi gi dem eksempler som kan belyse hvordan man kan gjøre dette innen vår kunstform – teater.

Bilder og symboler

Wergeland-Yates foreller at tvangslidelser relativt tidlig dukket opp som en tematikk de kunne ta utgangspunkt i. De kunne litt om tvangslidelser fra før, men langt fra nok til å begynne å bearbeide temaet kunstnerisk. De tok derfor kontakt med psykiater Gunvor Launes ved Sørlandet sykehus HF og brukerorganisasjonen Ananke.

– Utover i prosjektet bidro også enkeltpersoner med sine egne historier om det å ha en tvangslidelse, og det er her spørsmålet ovenfor kommer til

sin rett. I våre intervjuer ønsket vi å få fram et bilde av hvordan det føles å ha en tvangslidelse. Vi var ute etter bilder og symboler – både for å forstå bedre, men også for å få fram et materiale som vi kunne bruke for å sette i gang en kunstnerisk bearbeidelse av temaet vi ville fokusere på.

– Vi ønsket rett og slett å stille spørsmål som kunne få dem til å gå bort fra «tillærte» svar. Og det var her det absurde kom inn. Det viste seg at absurde spørsmål som det ovenfor virket som en egen kraft som førte til et mer billedlig språk i samtalerne våre.

Som eksempler på hva hun mener viser Wergeland-Yates til personen i teaterstykket. Store deler av hennes tvangslidelse er knyttet opp mot det å vaske hus, symmetri, sjekking og låsing av dører, samt vaskeritualer i dusjen.

– På den måten har kroppsspråket til skuespilleren; det fysiske formspråket, hentet inspirasjon fra samtaler med personer som har tvangslidelser. Det samme gjelder for en rekke andre kunstneriske valg vi har tatt og utforsket i et teateruttrykk – som musikken som er en del av helheten, og den sceniske estetikken som er preget av animasjoner. Så både spørsmålet og samtalerne med personer som har tvangslidelser har hatt en stor innflytelse på vårt forskningsprodukt – selve teaterforestillingen, sier Wergeland-Yates.

Allmenngyldig

Selv om utgangspunktet for forestillingen har utspring i tvangslidelser, og tvangshandlingene som hovedpersonen utfører som rutiner, ritualer og gjentakelser helt klart er forestillingens viktigste vokabular, understreker Wergeland-Yates

UT: Masken kommer på når man skal ut i verden.

PARIS: Hovedpersonen drømmer om å dra til Paris.

at teaterstykket også kommuniserer noe allmennmenneskelig.

– Blant annet vil nok mange tilskuere kunne kjenne seg igjen i deler av det de ser. Men spørsmålene er: når beveger handlingene de ser seg over grensen til å bli problematiske? Og hvordan hindrer tvangshandlingene den enkelte, og den enkeltes relasjoner til andre? Dette er sentrale allmenngyldige spørsmål som blir iscenesatt i forestillingen, sier Marit Wergeland-Yates.

Økt kunnskap

Erfaringen fra arbeidet oppsummeres nå i en egen vitenskapelig artikkel. Her presenterer Wergeland-Yates og Fugli hva de har gjort; hvordan de kvalitativt utforskende har arbeidet med en tematikk som har ført fram til et tverrfaglig kunstnerisk produkt med et visuelt fokus. Arbeidet deres er således

et bidrag til økt kunnskap om hvordan man kan behandle et aktuelt samfunnstema fra et kunstnerisk ståsted.

Prosjektet er gjennomført i samarbeid med blant andre animatøren Monika Lyko, Ananke - støttegruppen for personer med tvangslidelser, og Sørlandet sykehus helseforetak (SSHF). Den praktiske utførelsen er gjort gjennom teatergruppa Teater via Alma, som drives av de to teaterforskerne sammen med musikeren Øystein Flemmen. Prosjektet er også støttet av Kristiansand kommune og Cultiva Ekspress.

VITENKAPELIG: Arbeidet til Marit Wergeland-Yates og Ida Fugli er bidrag til økt kunnskap om hvordan en kan behandle et aktuelt samfunnstema fra et kunstnerisk ståsted. (Foto: Privat)

- Ildsjetaler er gode digitale brobyggere

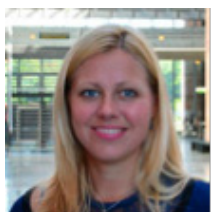
Hvorfor lykkes noen med digital samhandling mellom myndigheter og befolkning - også kalt e-Government - mens andre mislykkes? Svaret er ildsjeler - institusjonelle entreprenører

som er brobyggere mellom ytre og indre brukere. Det er disse som får systemet til å virke. Først når e-Government-systemene fungerer og er en del av den daglige driften, mister ildsjelene sin betydning.

Det er konklusjonen i avhandlingen til **Fathul Wahid**, som tidligere i høst disputerte for ph.d.-graden ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap med spesialisering i informasjonssystemer.

I avhandlingen går Fathul Wahid nærmere inn på hvordan eGovernment ble tatt i bruk ved innkjøp i byen Yogyakarta i Indonesia - og analyserer hvordan ordføreren fungerte som en institusjonell ildsjel for bruken av det digitale innkjøpssystemet. Det gjorde han blant annet ved å tolke nasjonale regelverk, gjøre organisatoriske endringer for å tilrettelegge for e-Government - og ved å presse på for å endre både intern kommunal og ekstern brukerkultur.

Homotoleranse på majoritetens premisser

Når den heterofile majoriteten tolererer den homofile minoriteten, er premisset at de homofile er åpne om sin seksualitet. Samtidig som majoriteten soler seg i sin toleranse, fungerer den som en

understreking av at det er heteroseksualitet som er det ønsket verdige.

Det viser arbeidet til **Helle Ingeborg Mellingen** som disputerte for ph.d.-graden med avhandlingen «Fra smertespår til lykkenormativitet. Kjønn, seksualitet og religiøs identitet i et performativtetsperspektiv» tidligere i høst. Mellingen har fulgt doktorgradsprogrammet i litteraturvitenskap ved Fakultet for humaniora og pedagogikk.

Helle I. Mellingen analyserer hvordan synet på kjønn, seksualitet og religiøs identitet kommer til uttrykk i et utvalg bøker og avisartikler, de fleste skrevet fra et religiøst verdissyn eller miljø. Gjennom språkanalyse viser avhandlingen hvordan nedvurderende holdninger overfor homofil seksualitet blant annet kommer til uttrykk gjennom oppvurdering av heterofile ekteskap, mens homofilt samliv altså blir tolerert - forutsatt at de homofile er åpne om sin seksualitet.

Søkelys på frynsegodepakker

Iph.d.-avhandlingen "Influences on and Perceptions of Fringe Benefits" har **Ashatu Kachwamba Kijaji** analysert komposisjon av frynsegodepakker i Tanzania.

Frynsegoder er et virkemiddel for å rekruttere og beholde attraktiv arbeidskraft. Men hvilke momenter ligger bak innholdet i pakkene med frynsegoder som bedriftene tilbyr? Ashatu Kachwamba Kijaji har studert slike pakker i bank- og telecomindustrien i Tanzania.

Frynsepakkene er i stor grad bygd opp av morselskapenes standarder og markedskreftene, men en overraskelse er at internasjonale bedrifter satser på mer lokalt sammensatte frynsepakker enn de nasjonale bedriftene.

Et spørsmål er imidlertid om frynsepakkene virker etter hensikten - og her indikerer funn i avhandlingen at frynsegoder har en mindre rolle i Tanzania, fordi bedriftskulturene gjennom 20 år ble formet i en sosialistisk, ikke-markedsorientert tradisjon.

Ashatu Kachwamba Kijaji har fulgt ph.d.-programmet ved Fakultet for økonomi- og samfunnsvitenskap, med spesialisering i internasjonal ledelse. Hun har hatt finansiering gjennom NUFU-prosjektet Styring, kjønn og vitenskapelig kvalitet (GSSQ) ved UiA og Mzumbe-universitetet i Tanzania.

Disputerer på integrerte datasystemer i skipsfart

Arbeidsoppgavene er mange og kompliserte i skipsfarten. Hittil har spesialiserte dataverktøy for den enkelte oppgave gjort jobben, men **Liping Mu** argumenterer i sin doktorgradsavhandling

for at samordnede, større IKT-systemer gjør jobben bedre.

Årsaken er blant annet at utfordringene som individuelle og spesialiserte dataverktøy møter, særlig når de skal samhandle, er så store at de, i mange tilfeller, lar seg bedre gjøre der ulike løsninger integreres i en større helhet.

Liping Mu kommer opprinnelig fra Kina og arbeider i dag i Telenor Norge som systemarkitekt. Hun har fulgt doktorgradsprogrammet ved Fakultet for teknologi og realfag med spesialisering i IKT.

Lojale sykepleiere i krysspresst

Helseforetakets reformen da Staten overtok sykehusene i 2002 stresser sykepleierne som blir presset mellom krav til dokumentasjon av arbeidet og hensynet til god praksis. Det viser dok-

torgradsarbeidet til **Elisabeth Sveen Kjølrsrud**, som tidligere i høst disputerte med avhandlingen "Profesjonsetiske utfordringer i et helseforetak. En kvalitativ studie av sykepleiere ved to psykiatriske akuttposter i et helseforetak".

Sentrale spørsmål som stilles er: Hvilke etiske og moralske utfordringer opplever sykepleiere i sin arbeidshverdag på to psykiatriske akuttposter på en psykiatrisk avdeling? Og betyr innføringen av helseforetaksreformen noe for sykepleieres muligheter til å handle som profesjonelle?

Hovedfunnene i avhandlingen er at sykepleierne handler systemtro og er lojale i forhold til arbeidstedets praksis - til tross for at de ikke alltid er enig i ideologien arbeidsstedet representerer. Praksisen synes også i noen grad å gi sykepleierne moralsk stress i møte med krysspresst de opplever.

Sveen Kjølrsrud har fulgt doktorgradsprogrammet ved Fakultet for humaniora og pedagogikk, med spesialisering i religion, etikk og samfunn. Arbeidet er finansiert av Sørlandet sykehus HF, og er utført i samarbeid med UiA.

Sosiale medier berger ikke demokratiet

Politiske ytringer i sosiale medier er en del av den teknologiske utviklingen mot et mer digitalisert samfunn, men er ingen kommunikasjonsrevolusjon for den politiske debatten.

Interessen for politiske valg synker i Norge. Snur bruk av sosiale medier denne utviklingen? På hvilken måte blir sosiale medier brukt i politikken i Norge? Det er blant spørsmålene som **Marius Rohde Johannessen** har sett nærmere på i doktorgradsavhandlingen "Social Media as Public Sphere: An exploratory study of outline communication in Norway".

Johannessens konklusjon er at sosiale medier ikke er en trylleformel, men en bit av hele den digitale samfunnsutviklingen, og blir tatt i bruk som kommunikasjonsmiddel i tråd med det.

Marius Rohde Johannessen disputerte ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap med spesialisering i informasjonssystemer - implementering, bruk og evaluering av informasjonssystemer.

Disputerte på kostnadsanalyse for småbedrifter

Små og mellomstore bedrifter må analysere kostnadene når de vurderer å ta i bruk programvare som gir integrert oversikt over de forskjellige virksomhetsområdene i bedriften. Uten slik

analyse kan det gå galt, viser Moutaz Haddaras doktorgradsavhandling ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap, med spesialisering i informasjonssystemer.

I avhandlingen analyserer **Moutaz Haddara** økonomiske fordeler og ulemper når små og mellomstore bedrifter tar i bruk programvare som integrerer bedriftens forskjellige virksomhetsområder – produksjon, logistikk, regnskapsføring, lagerhold, innkjøp, salg osv – i én programvare.

Integrerte forretningsprogrammer er generelt positivt for SMB'er, fordi det gir bedre oversikt. Men i avhandlingen viser Moutaz Haddara at kostnadene med å gå fra flere programmer til ett integrert, ofte blir langt større enn antatt. Samtidig tar det tid. Og tid og penger er ikke det SMB'er har mest av. Uventede store kostnader kan i verste fall true bedriftens eksistens.

I dag arbeider Moutaz Haddara som Research Engineer and lecturer ved Department of Computer Science, Electrical and Space Engineering ved Luleå universitetet i Sverige.

Fokus på stabile vindmøller offshore

- Hvis man skal spekulere i hva fremtiden vil bringe, er det tydelig at det neste steget er å installere flytende vindparker i dypere vann, på mer enn 30 meter.

Det sier **Tore Bakka**, som har tatt doktorgra-

den på regulering av flytende vindmøller offshore. Fokus har blant annet på automatiserte styrings-systemer som sørger for at vindmøllene er stabile og produserer energi stabilt.

I arbeidet har Bakka sett på metoder som inneholder multi-objektiv optimalisering og multi-variable regulering. Disse kan tilpasses varierende driftsforhold og kan korrigere for dynamikk som ikke er modellert. Med tanke på ytelse skal regulatoren sørge for å dempe laster og svingninger i mekaniske deler, samtidig som den påser at maksverdier som for eksempel generatorhastighet og produsert effekt ikke overstiges.

Dette betyr at flere krav ønskes oppnådd på samme tid. Hvis det ikke er mulig bør en avveining mellom målene oppnås. Av den grunn anbefales det å bruke avanserte reguleringsmetoder for å oppnå ønsket oppførsel av vindmøllen. Avhandlingen prøver derfor å bidra med nye reguleringsmetoder som skal inkludere dette, samt garantere stabilitet, robusthet og pålitelighet til styresystemet.

Tore Bakka har fulgt Fakultet for teknologi og realfags ph.d.-program med spesialisering i fornybar energi. Arbeidet er utført i samarbeid med blant andre Norwegian Center for Offshore Wind Energy (NORCOWE).

Økt IKT-bruk kan gi økt investeringsflyt

En rekke studier har dokumentert viktigheten av IKT for å redusere transaksjonskostnader i samhandlingen mellom bedrifter i næringslivet. Men mindre kunnskap finnes når det gjelder å redusere kostnadene

mellom bedrifter og det offentlige. I sin avhandling ser **Muhajir A. Kachwamba** nærmere på nettopp dette, ved å bruke data fra land i Afrika, og undersøker rollen IKT kan spille for å redusere slike kostnader.

Blant hovedfunnene i avhandlingen går det fram at offentlig informasjon på nettsider som promoterer investeringsmuligheter, er både brukbar og verdifull for utenlandske investorer. Men den viser også at informasjonen på noen områder er mangelfull, som for eksempel når det gjelder konkurranseedyktighet, markedsposisjoner og arbeidskostnader. Avhandlingen indikerer også at land med mer utbredt e-styring enn andre tendenser mot færre regulative byråkratiske kostnader knyttet til bedriftsetableringer, og at land med høyere grad av e-styringsintegrasjon assosieres med økt innflyt av utenlandske investeringer.

Muhajir A. Kachwamba har fulgt ph.d.-programmet ved Fakultet for økonomi- og samfunnsvitenskap, med spesialisering i internasjonal ledelse. Han har hatt finansiering gjennom NUFU-prosjektet Styring, kjønn og vitenskapelig kvalitet (GGSQ) ved UiA og Mzumbe-universitetet i Tanzania.

Ny bok i musikkvitenskapelig teori og metode

professor **Tor Dybo** (bildet) ved Institutt for musikk.

Kan man få jazz og pop ned på noter uten at man mister noe på veien? Og hvordan gjør man iså fall det? Det er fokus i boken Represen-

tasjonsformer i jazz - og populærmusikk-analyse, skrevet av

han arbeider til forskere som bruker ulike andre analytiske representasjoner for slike dimensjoner i musikken.

- Noen gjør elektroakustiske målinger, og får fram et databilde av lyden. Det viser ganske subtile, hårfine, nyanser i musikerens tonemessige og rytmiske plassering. På det grunnlaget kan man diskutere groove. For eksempel hvordan en bassist plasserer tonen litt bak pulsen på en låt, og som gir folk lyst til å danse. Trommeslageren markerer kanskje sine slag litt foran pulsen, og det skaper spenningen som gir grooven, at man synes en låt er spennende. Det er veldig små nyanser, det er snakk om mikrosekunder. Skulle man transkribere dette måtte man kanskje plassert både bassistens og trommeslagerens spill på den eksakt nærmeste noteverdien, men det som lager spenningen ligger på et annet plan, sier Tor Dybo.

Innen sjangerne som tar opp i boka, er det også fokus på individuelle soundsignaturer, som for

eksempel Phil Collins og Eric Clapton. De har levd hver sin rockehistorie og tilnærmer seg pulsen i låtene på sine individuelle måter. Når disse to spiller sammen skapes det spenning, og det kjennetegner dem. Videre diskuterer Dybo også hvordan forskeren Thomas Owens i denne sammenhengen videreutviklet en metode der han får fram en tilnærmet rytmisk verdi ved hjelp av elektroakustiske målinger. Slik får han vist hvordan tonene plasseres rytmisk foran eller bak pulsen.

Boka Representasjonsformer i jazz - og populærmusikk-analyse er utgitt på Akademika Forlag, og retter seg mot forskere og masterstudenter i musikk.

Barndommen vert regulert bort

Dagens barn leikar mindre i naturen enn dei gjorde for ein generasjon sidan, og det taper barna på, seier Bjørn Tordsson, førsteamanuensis ved Høgskolen i Telemark.

TEKST: ATLE CHRISTIANSEN

FOTO: KJELL INGE SØREIDE

Organiserte aktivitetar har teke over for spontan og fri leik og ungane leikar mindre i naturen. Det kjem fram i den nye litteraturstudien ved Høgskolen i Telemark (HiT).

Tordsson og Lill Susan Rognli Vale har gått gjennom ei omfattande mengde litteratur frå skandinavisk og engelskspråkleg forskingslitteratur om barn, unge og natur.

– Det viktigaste bakteppet for vår studie er at barn i løpet av éin generasjon er radikalt mykje mindre ute og leikar fritt i naturen, seier Tordsson. Han understrekar at nedgangen no ikkje held fram, men har stabilisert seg på eit lågare nivå enn for éin generasjon tilbake.

– Barn og unge har gått frå spontan og fri leik til meir av organiserte aktivitetar på skolen og i fritida. Møtet med naturen blir no i større grad formidla av vaksne. I seg sjølv er det ikkje noko gale i at vaksne legg til rette for at barn møter naturen, men spørsmålet er om dette legg opp til andre måtar å møte og forstå naturen på enn det spontane naturmøtet som oppstår når ungane leikar på eiga hand og saman med kameratar, seier Tordsson.

Litteraturstudien er ein rapport på 109 sider. Tordsson har valt ei samanhengande og essayistisk form på studien der han drøftar og diskuterer like mykje som han presenterer tal og statistikk.

– Eg drøftar empirien, grunnar på teoretiske spørsmål forskinga aktualiserer og problematiserer politikk og forvaltingsspørsmål på området, seier Tordsson.

Natur i denne studien er ikkje dei gamle fjell i syningom og andre storslagne naturtablå.

– Ungar har ikkje noko naturomgrep, det er dei vaksne som held seg med det. Når vi snakkar om utandørs leik i denne studien, reknar vi parkar, randsoner i byane, snarvegar, hagar, løkker, bekkelar, treklynger, jorde og strender som natur, seier Tordsson.

At naturen ligg nær heimen til ungane er eit hovudpoeng hos forskarane.

– Det er eitt av dei få krava barna stiller til naturen; han må liggje nær heimen. Meir enn 200 meter frå heimen vert framandt. Dei vaksne vil på si side verne markagrensa og fortette i bustadområda. Dermed vert små rom borte. Urbanisering gir minskt nærkontakt med naturen i kvardagen, fordi naturområda vert mindre tilgjengelege der folk bur, seier Tordsson.

I NATUREN: Forskinga Bjørn Tordsson har gått gjennom, viser at barn får mest igjen for å leike fritt i naturen.

TRADISJONSVERDIAR: – Det gjeld å ta vare på verdiane i den norske friluftstradisjonen, seier Bjørn Tordsson.

Naturen og identitetsutviklinga

Forskinga viser at møtet med naturen har allsidig positiv verdi for barn og unge. Naturmøtet er viktig for å utvikle kroppen, sansane, helsa og sosiale band med andre. Vidare er forskarane samde i at naturmøtet er viktig for utviklinga av kjensle- og fantasilivet.

– Fysikk, motorikk og sanseleg yteevne utviklar seg betre når ein leikar fritt i naturen enn i andre leikemiljø. Forskinga er vidare samd i at barn som leikar i naturen har betre evne til konsentrasjon og målretta handling og betre evne til å planleggje og føregripe resultat enn dei som ikkje leikar i naturen. Fri leik i naturen legg til rette for sosial samhandling og inkludering mellom kjønn og alderstrinn, og står i ei særstilling når det gjeld å utvikle fantasi, innleving og kreativitet. I tillegg er naturen med på å gi ei oppleving av at ein er trygg og høyrer heime på ein plass og i eit nærmiljø, seier Tordsson.

Han peiker på at identiteten blir bygt opp av det barnet identifiserer seg med.

– Også miljøet omkring barnet gir opplevingar av å vere nokon. Trea, steinane, bekken og stranda

i nærmiljøet vert ladd med meining og uttrykk og minner om levd liv.

Barn stiller ikkje avanserte krav til naturen. Dei er interesserte i det uryddige der ein kan gjere egne oppdagingar og ikkje det tilrettelagde. Barn er heilt uinteresserte i å kome langt på kortast muleg tid.

– Dei vil ikkje springe lang og fort, og dei er ikkje opptekne av utsikter. Dei er interesserte i det vesle og nære, det som kryp og lever, det som gir sanslege kvaliteter for føter, hender og munn. Ungane vil kunne gøyme seg bak ein stein, klatre i tre og leike. Dei vil hoppe i vasspyttar og heller gå i grøfta enn på den grusete turvegen. Naturen er open. Han fortel ikkje på kva måte ein skal handle i han, men lokkar til utprøving og utforsking. Slik lærer barna egne krefter å kjenne og utviklar kreativitet og dømmekraft, seier Tordsson.

Tilrettelegging av naturen

Forskinga viser at naturen er den beste leikearenaen og at leikeanlegg er tause instruksar.

– Den ferdige klatreveggen, stativet, sklia, gynga, huska, skaterampa og ballbingen stiller krav om

å utføre bestemte oppgåver. Politikk og forvaltning lagar leikeanlegg som er for vanskelege for små barn og for einsidige for større. Dei inkluderer dei som meistarar ferdigheitene godt, men ekskluderer andre. Store summar vert brukte til å lage leikeplassar og organisere fritidsaktivitetar, men eg finn merkeleg nok ikkje forskning som viser at dette er bra for barn og unge, seier Tordsson.

Og han har leita i forskningslitteraturen. Der finn han at ungar bruker meir og meir tid i institusjonar: Skolereform, utbygging av barnehagar og offentlege fritidsordningar har gjort at barna i Skandinavia lever ein kvardag i institusjonaliserte rammer. Forskarane snakkar om det "institusjonaliserte triangelet" av skole, heim og vaksenorganiserte fritidsaktivitetar som okkuperer fritida til ungane.

– I dag blir naturen lagt til rette for det ein meiner er interessene til dei vaksne. Og da legg ein meir vekt på å stimulere til fysisk aktivitet – å gå langt og raskt – enn å ta vare på variasjon, mangfald og opplevingskvalitet. I England er det gjort forsøk på å leggje naturen til rette for barn og unge. Ein lar ungane få byggje og herje i naturen, og aksepterer

det ei norsk parkforvaltning hadde kalla skadar. Men da får på den andre sida barna og dei unge eit svært nært og personleg forhold til sine område, seier Tordsson.

Politisk bruk av forskning

Tordsson meiner mykje forskning på området er bestillingsarbeid frå politikk og forvaltning som vil ha stadfesta at politikk og forvaltning gjer dei rette tinga.

– Derfor hadde eg venta å finne forskingsresultat som viser at det er positivt å byggje leikeanlegg og leggje til rette for vaksenstyrte aktivitetar for barn og unge. Men slike resultat har eg ikkje funne. Eg har derimot funne mykje internasjonal forskning som åtvarar mot at aktivitetar styrde av dei vaksne gjer barn og unge initiativfattige og disiplinerte. Dei lærer å ta beskjedar, følgje instruksar, vente på tur og meistre bestemte oppgåver med klare reglar og kvalitetskrav. Dei lærer å prestere slik dei vaksne set pris på. Dei vaksne blandar seg så mykje i kvardagen til barn og unge at det er grunn til å spørje om barndommen blir borte. Han vert regulert og aktivisert vekk, seier Tordsson.

Han meiner det er svært viktig at kvalitetane ved den frie leiken ikkje vert borte.

– Vi kjem ikkje vekk frå vi må organisere våre eiga og barna si tid i dagens samfunn. Men det er viktig å ta vare på kvalitetane ved den frie leiken i barnehage, skole og andre organiserte aktivitetar. Det er viktig at ungane møter vaksne som kan vekkje deira naturinteresse og naturglede. Inntrykket er at særleg barnehagane er seg sitt ansvar bevisst. Forskarar frå andre land er imponerte over barnehagane i Skandinavia, og ikkje minst over at barna får utfalde seg fritt i naturen. Men vi treng å vite meir om på kva måte barna opplever naturen, slik at pedagogikken kan verte enda betre. Og foreldra må passe på at dei ikkje stressar ungane med å hente og bringe til aktivitetar, men óg gir dei fri til å vere saman med kameratane på eiga hand, seier Tordsson.

– Eit problem er at politisk nivå er kjappe til å hente inn empiri og tiltak frå internasjonal forskning. Men det er forskning som kjem i andre samanhengar enn det norske samfunnet, til dømes i England eller USA. Forskinga vert ofte brukt til å legitimere politiske vedtak og politikarane vil helst ha eintydige resultat til eintydig bruk i politiske vedtak. Det er eit problem, seier Tordsson.

Forskning med harde fakta er etterspurd; tal og statistikk, tydelege resultat, gjerne kvantitativt framstilt og helst med eintydige årsakssamanhengar og udiskutable konklusjonar. Ein vil altfor raskt kome fram til forslag på konkrete tiltak. Forsking med ein meir kvalitativ, resonnerande og perspektiverande tilnærming blir sjeldan rekna som brukbar som grunnlag for politikk og forvaltning.

– Dermed risikerer ein at eit usamanhengande kunnskapsbilde av isolerte kjensgjerningar vert grunnlag for vedtak og tiltak, utan at det er etablert eit heilskapleg forståing av føresetnadene for at tiltaka skal verte vellykka, seier Tordsson.

Han er grunnleggjande meir kritisk til bruken av forskninga enn han er til forskninga i seg sjølv.

– Miljødepartementet har gitt Direktoratet for miljøforvaltning i oppdrag å finne tiltak for at folk skal bruke naturen meir, og så har dei bestemt seg for å satse på to område. Det første er informasjon om nytteverdien og helseeffekten av å bruke naturen og det er andre er å lage fleire universelt utforma turløyper, altså leggje til rette for barnevogner og rullestolar. Dette treng dei kanskje i USA og England, der direktoratet hentar sine førebilete for forskning og forvaltning. Men i Noreg har vi nok

informasjon om nytteverdien av naturen, og vi har meir enn nok stiar og tilrettelagte turområde. Politikarar nyttar altså forskning frå urbane land med store byar og overfører det til Noreg med sine småbyar og enorme skog- og naturområde. Det vert feil bruk av forskingsresultat, seier Tordsson.

Han meiner Noreg har ein rik friluftstradisjon det gjeld å ta vare på.

– Friluftstradisjonen i Noreg ligg ikkje på soteseng. Det gjeld å ta vare på verdiane i denne tradisjon også i det moderne, institusjonaliserte samfunnet. Da må vi vite meir om kva ulike menneske søker og finn i naturmøtet, og byggje meir på eigenverdiane i dette møtet. Da kjem også nytteverdiane i form av folkehelse og anna som ein bonus, seier Tordsson.

Fakta:

Bjørn Tordsson og Lill Susan Rognli Vale: Barn, unge og natur - en studie og drøftelse av faglitteratur. Fakultet for allmennvitenskapelige fag, Institutt for idrett og friluftsliv. Høgskolen i Telemark. 26. april 2013. Rapporten ligg fritt tilgjengeleg elektronisk på TEORA – Telemark Open Research Archive.

Litteraturstudien er ein del av forskingsprosjektet How do children experience nature? Meaning-making and socialization to outdoor life. Prosjektet består av tre hovuddelar: 1) Ein litteraturstudie 2) ei nasjonal spørjeundersøking blant foreldre med barn mellom 6 og 12 år og 3) kvalitative case-studier.

Prosjektet er eit samarbeid mellom Norsk institutt for naturanalyse (NINA), Dronning Mauds Minne, Senter for Bygdeforskning og Høgskolen i Telemark. Norges Forskningsråd finansierer prosjektet som varer frå 2012 til 2015.

Bjørn Tordsson forsvarte i 2003 doktoravhandlinga si om mening og innhald i norsk friluftsliv på 1900-talet og har publisert mange essay og artiklar i magasin og bøker om menneske og natur, med særleg vekt på naturmøtet.

Returadresse:

Formidlingsavdelinga UiA, Postboks 422, 4604 KRISTIANSAND

B

NORGE

I PRAKSIS: Unge forskarar ser korleis hydraulikk virkar. Bilete er frå Forskningskonferanse for 5. klassetrinn på Campus Kristiansand under Forskningsdagane tidlegare i haust. Foto: Sondre Steen Holvik.

UNIVERSITETET I AGDER

www.uia.no